

Die stand van Nederlands: 'n Oorsig van tendense in Nederlandssprekende gebiede

State of Dutch: An overview of tendencies in Dutch-speaking regions

ELIREA BORNMAN

Departement van Kommunikasiewetenskap
Universiteit van Suid-Afrika
Pretoria, Suid-Afrika
E-pos: elireabornman@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6300-4768>

Elirea Bornman

Conrad Steenkamp

CONRAD STEENKAMP

Hoof- Uitvoerende Beampte
Afrikaanse Taalraad
Kaapstad, Suid-Afrika
E-pos: conrad@afrikaansetaalraad.co.za

RONÉ WIERENGA

Noordwes-Universiteit en Gent Universiteit (België)
Suid-Afrika en België
E-pos: rone.wierenga@ugent.be
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7172-7165>

Roné Wierenga

ELIREA BORNMAN is 'n navorsingsgenoot en emeritus professor in die Departement Kommunikasiewetenskap aan die Universiteit van Suid-Afrika. Sy het 'n doktorsgraad in Sosiale Sielkunde aan Unisa verwerf en was voorheen werksaam by die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing (RGN), waar sy by verskeie navorsingsprojekte betrokke was. Haar navorsingsbelangstellings fokus veral op etniese en nasionale identiteit en die rol van taal in identiteitsvorming. Sy is die outeur of mede-outeur van verskeie boeke, hoofstukke in boeke, artikels in nasionale en internasionale vaktydskrifte, kongreslesings en navorsingsverslae. Sy het in 2024 'n C2-navorsingsgradering van die NNS ontvang.

ELIREA BORNMAN is a research fellow and professor emeritus in the Department of Communication Science at the University of South Africa. She holds a doctoral degree in Social Psychology from Unisa. Previously, she was employed at the Human Sciences Research Council (HSRC), where she was involved in various research projects. Her research interests focus in particular on ethnic and national identity and the role of language in identity formation. She is the author or co-author of several books, chapters in books, articles in national and international journals, presentations at conferences and research reports. She received a C2- research rating from the NRF in 2024.

Datums:

Ontvang: 2024-11-14

Goedgekeur: 2025-02-08

Gepubliseer: Junie 2025

CONRAD STEENKAMP is die uitvoerende hoof van die Afrikaanse Taalraad, 'n organisasie wat hom beywer vir die bevordering van Afrikaans in sy volle diversiteit en vir versoening tussen die sprekers van die taal. Hy het 'n PhD in Sosiale Antropologie aan die Universiteit van die Witwatersrand verwerf, 'n MSc in die Omgewingswetenskappe (*Diplom in den Umweltwissenschaften*) aan die Universiteit Bielefeld in Duitsland, en 'n MBA aan die European Institute for Purchasing Management, Genève. Hy was postdoktorale navorsingsgenoot aan die Centre for Integrated Study van die Human Dimensions of Global Change van Carnegie Mellon-Universiteit in Pittsburgh, VSA, en het 20 jaar ervaring as konsultant in die omgewings- en ontwikkelingssektor. Hy was onder meer betrokke by die onderhandelinge oor grondeise wat beskermde gebiede raak en het wye ervaring in die bestuur van kulturele en natuurlike hulpbronne, veral op gemeenskapsvlak.

CONRAD STEENKAMP is the CEO of the Afrikaanse Taalraad (Afrikaans Language Board), an organisation that strives for the promotion of Afrikaans in its full diversity and for reconciliation between the speakers of the language. He holds a doctoral degree in Social Anthropology from the University of the Witwatersrand in Johannesburg, and held a post-doctoral fellowship at Carnegie Mellon University's Centre for the Study of Human Dimensions of Global Change. He has an MSc in Environmental Counselling (*Diplom in den Umweltwissenschaften*) from the University of Bielefeld, Germany, and an MBA from the European Institute of Purchasing Management (EIPM) in Geneva. Previously he lectured at the International Institute of Business Management, and served as a consultant in the environment and development sector, focusing on cultural resource management and environmental conflict. He was involved, among other things, in the negotiation of land claims affecting protected areas and has extensive experience in the management of cultural and natural resources, especially at the community level.

RONÉ WIERENGA is 'n doktorsale student in beskrywende taalkunde aan die Noordwes-Universiteit en die Universiteit Gent. Haar PhD-projek behels 'n vergelykende studie van sintaktiese en semantiese variasie in variëteite van Afrikaans. Haar navorsing fokus op taalverandering, taalvariasie en kontrastiewe taalkunde. Sy is aktief betrokke by verskeie navorsingsprojekte, insluitende die Projek vir Variasie in Afrikaans (ProVARIA) en die Stand van Afrikaans. Sy dra ook by tot die uitbreiding en instandhouding van die Digitale Bibliografie van die Afrikaanse Taalkunde (DBAT) en is 'n medewerker aan Afrikaanse grammatikas, soos VivA se Algemene Afrikaanse Grammatika en die Taalportaal-grammatika van Afrikaans, en aan taaltegnologieprojekte vir ander Suid-Afrikaanse tale en instansies.

RONÉ WIERENGA is a doctoral student in descriptive linguistics at the North-West University and Ghent University. Her PhD project involves a comparative study of syntactic and semantic variation in lectal varieties of Afrikaans. Her research focuses on language change, language variation and contrastive linguistics. She is actively involved in several research projects, including the Project for Variation in Afrikaans (ProVARIA) and the *Stand van Afrikaans*. She also contributes to the continued development and maintenance of the Digital Bibliography of Afrikaans Linguistics (DBAT). Her research includes work on Afrikaans grammars, such as VivA's *Algemene Afrikaanse Grammatika* and the *Taalportaal* grammar, and language technology projects for other South African language.

ABSTRACT

State of Dutch: An overview of tendencies in Dutch-speaking regions

This article focuses on the vitality of the Dutch language in Dutch-speaking regions in Europe (the Netherlands, Flanders and Brussels) and Suriname in South America against the background of the 2003 UNESCO-report, which delineates factors determining the vitality of a language. Discussions are based on reports by the Staat van het Nederlands-surveys conducted in 2016, 2018 and 2020 by the Taalunie (Dutch Language Union), the Meertens Instituut (Meertens Institute), Universiteit Gent (University of Ghent), and the Instituut voor de Opleiding van Leraren (Institute for the Training of Teachers) in Suriname.

The surveys focused on the use of Dutch in various domains, namely the personal domain (communication with spouses, families and friends), the wider social domain (communication in community-based social situations), the religious domain (communication within faith-based contexts), the workplace (work- and organisation-related communication), and the cultural and media domains (including social media). (Questions on the use of Dutch in various levels of education were also included, but the results are discussed in separate articles.) The 2016-survey included only the European Dutch-speaking regions (the Netherlands, Flanders and Brussels). Results for Frisian in Friesland are reported separately. The term “Dutch” was used as an umbrella term which includes all dialects (except Frisian which is regarded as a language and not a dialect). Provision was made for other dialects in the 2018- and 2020-surveys. Suriname was included from 2018.

Background is provided on the historical development of Dutch in the Netherlands, Flanders and Suriname. Whilst Dutch has enjoyed a dominant position in the Netherlands for centuries, it had to compete with French in Flanders. Although Dutch was put on an equal footing with French in 1898 by the so-called Gelijkheidswet, it was only in 1930 that the first university, where teaching is predominantly in Dutch – the University of Ghent – opened its doors in Flanders. The language history of Suriname is very different, where different colonial governments – first the English and then the Netherlands – as well as various waves of immigration from various world regions, have resulted in a multicultural and multilingual society. Dutch has, however, remained the official language.

The results of the three surveys indicate that Dutch was the dominant language in the personal and social domains in the Netherlands and Flanders. The choice of Altijd Nederlands (using always Dutch in a particular domain) was even higher in public than in personal spheres. In Friesland, both Dutch and Frisian were the dominant languages. Whilst using Dutch has increased in Suriname from 2018, there was a decline in the Netherlands and Flanders, which the authors ascribe to the fact that these societies have become more multilingual. Dialects were used more in intimate spheres, but less in conversations with children. Dialects are therefore passed on to future generations to a lesser extent. Dutch was also the dominant language within the religious domain in the Netherlands and Flanders. The situation differed, however, in the other Dutch-speaking regions. In Brussels, French was the dominant language in religious circles. In Friesland, both Dutch and Frisian dominated. In Suriname, Dutch was the dominant language in the Roman Catholic Church, but in other religions ethnic languages such as Sarnami and Sranan Tongo were used in combination with Dutch.

In the Netherlands, Flanders and Suriname, Dutch was the language most often used on social media. In Friesland and Brussels, people were more inclined to use Dutch in combination with Frisian, French and/or English. People in Dutch-speaking regions did, however, have access to information and news in various languages such as English, French, and German.

That was, in particular, the case for online news channels and also for Wikipedia. The use of Dutch was, however, much lower in the cultural domain. Respondents in the Netherlands, Flanders and Brussels indicated, for example, that they seldom listened to Dutch music. However, they predominantly read books and magazines in Dutch. All international films and television series are furthermore broadcasted with subtitles in Dutch. Although respondents in Suriname had access to information and news predominantly in Dutch, English played a larger role in the cultural domain due to the effect of English films and television series.

Despite widespread economic globalisation, the respondents indicated that Dutch was still the dominant language for both internal and external communication in workplaces in the Netherlands, Flanders and Suriname. In Friesland there was, however, a decline in the choice of Altijd Nederlands and an increase in the use of both Frisian and Dutch. In Brussels, a combination of Dutch and French was also more prevalent. The use of English had, however, increased both internally and externally in the Netherlands and Flanders. Gerritsen (2024) points in this regard to the influence of multinational organisations where the lingua franca is often English since international workers often do not understand Dutch.

Attitudes towards Dutch were also investigated. The majority of respondents in the Netherlands, Flanders, Friesland, and Suriname agreed with a statement that Dutch was a beautiful language, however, respondents of Brussels were less positive. The majority of both mother-tongue and non-mother-tongue speakers in all the Dutch-speaking regions, furthermore, agreed that their children should master Dutch. Respondents in Brussels and Suriname agreed less with this statement than respondents in the other regions.

The Taalunie (Language Union) concluded that the vitality of the Dutch language is high in the social milieu – both within private spheres, as well as in the wider community, and it is also still surprisingly high in the workplace. Although the Dutch-speaking regions in Europe are becoming increasingly multilingual, Dutch is also carried over to younger generations of non-mother-tongue speakers which, in turn, strengthens the vitality of the language. There are, however, signs of the infiltration of English in many domains – particularly in the workplace and cultural domain. The Taalunie, does voice concern about the situation of dialects – which are regarded as important elements of the Dutch eco system – the use of which is declining, and which is often not carried over to future generations.

KEYWORDS: Dutch; language vitality; position of Dutch, Netherlands, Flanders, Suriname, social domain, religious domain, workplace, media and culture

TREFWOORDE: Nederlands, vitaliteit van 'n taal, stand van Nederlands, Vlaandere, Suriname, sosiale domein, godsdiensdomein, werksplek, media en kultuur

OPSOMMING

Die artikel fokus eerstens op faktore wat die vitaliteit van 'n taal bepaal soos uiteengesit in 'n 2003 UNESCO-verslag. Daar is gekyk na die vitaliteit van Nederlands in die lande en streke waar Nederlands vandag gepraat word. Die taalgeskiedenis en toestand in Nederland, Vlaandere en Suriname word kortliks onder die loep geneem. Verdere besprekings word gebaseer op die *Staat van het Nederlands*-opnames wat in 2016, 2018 en 2020 gedoen is onder respondentpanele van Nederland, Vlaandere, Brussel en Suriname. Daar word ook aandag gegee aan die situasie van Fries in Friesland. Verskillende samelewingsdomeine soos kommunikasie met familie en vriende, algemene sosiale verkeer, die werksplek, kommunikasie binne

godsdienstige kontekste, die media (sosiale media ingesluit), die kulturele domein, asook houdings teenoor Nederlands word bespreek. Bykomende inligting uit ander bronne is bygewerk. Ten slotte word besin oor implikasies van die resultate vir Afrikaans vandag.

Inleiding

Verborge-Een

Dir sprokie is aan my vertel:
 Wanneer die druiwetros weer swel
 onder die donker wingerdblاد,
 dat dan die fyne wyn ook roer
 in ver verborge keldervat.
 'n Fyn mistieke eenheidsband
 verbind Oranje, Nederland
 en Afrika, deur alles heen.
 Hoe ver die golwe ons ook al omspoel,
 die dieper hart sal altyd voel —
 ons is verborge-een.
 Totius

Op 'n vergeelde stukkie papier wat jare lank vasgeplak was teen die muur van die Afrikaanse kantoor van die destydse Radio Nederland Wêreldomroep in Hilversum, Nederland, druk die digter Totius (JD du Toit) in die woorde hierbo die noue verbintenis tussen dié twee tale en kulture uit (Cruywagen, 2024). Alhoewel die verhoudinge tussen Nederland en die Afrikaanse taalfamilie in Suid-Afrika gedurende die apartheidsjare erg gespanne was, bly dit onteenseglik so dat ons deur taal aan mekaar verbonde bly. Die lotgevalle van die Nederlandse taal het gevolglik ook implikasies vir Afrikaans en Afrikaanssprekendes.

Die lotgevalle van tale is dan ook die fokus van 'n UNESCO-verslag van 2003 *Language Vitality and Endangerment*. Hierin word kriteria uitgelig wat aandui of 'n taal besig is om uit te sterf of nie. Hierdie verslag het die nuuskierigheid van Nederlandse taalnavorsers geprikkel oor hoe Nederlands moontlik in die toekoms kan ontwikkel. Hulle stel veral belang in die moontlike gevolge wat globalisering en toenemende meertaligheid in die gebiede waar Nederlands tradisioneel gepraat word, vir die vitaliteit van Nederlands sou kon inhou. Die UNESCO-verslag was dan ook die stimulus vir 'n reeks ondersoeke deur die Nederlandse Taalunie, die Meertens Instituut, die Universiteit Gent en later ook die Anton de Kom Universiteit in Suriname oor die stand van Nederlands (Rys *et al.*, 2017, 2019, 2021; Taalunie, 2017, 2019, 2021). Die eerste van hierdie ondersoeke – bekend as *Staat van het Nederlands* – is in 2016 gedoen en dit is daarna in 2018 en 2020 herhaal. Die belangrikste fokus is die gebruik van Nederlands in Nederland, Vlaandere en Suriname.

In hierdie artikel fokus ons eerstens op die faktore wat die vitaliteit en voortbestaan van 'n taal kan bepaal soos deur die UNESCO-verslag (2003) uitgelig. Dan word verder gekyk na die ontwikkeling van Nederlands in die verskillende lande en streke waar dit tans gepraat word. Voorts word gekyk na tendense in die gebruik van Nederlands in verskillende domeine, soos wat dit na vore tree in die *Staat van het Nederlands*-ondersoeke (Rys *et al.*, 2017, 2019, 2021; Taalunie, 2017, 2019, 2021). Bykomende inligting oor Nederlands en Nederlandssprekende gebiede is ook bygewerk. Ten slotte word die implikasies vir Afrikaans kortliks onder die loep geneem.

Faktore wat die vitaliteit van 'n taal bepaal

UNESCO (2003) wys daarop dat 90% van die 7 097 wêreldtale wat aan die einde van die 21ste eeu bestaan het, die gevaar loop om uit te sterf of reeds grootliks verdwyn het. Die volgende faktore, wat die lewenskragtigheid van 'n taal bepaal, word geïdentifiseer:

- Die mate waarin Taal X van een generasie na 'n ander oorgedra word.
- Die totale aantal sprekers van Taal X – die risiko van taaluitsterwing is groter vir kleiner taalgemeenskappe.
- Die verhouding tussen die totale aantal sprekers van Taal X binne die totale (groter) groep waarmee hierdie sprekers identifiseer of waarvan hulle (noodwendig) 'n deel vorm (byvoorbeeld die bevolking van 'n sekere staat).
- Die posisie wat Taal X inneem en die mate waarin dit gebruik word in verskillende tradisionele samelewingsdomeine soos die onderwys, die handel en finansiële sektore, die regspleging, die gesondheidssektor, die vermaak- en kultuurdomeine, ensovoorts.
- Die mate waarin Taal X gebruik word in nuwe sosiale domeine soos die internet en die sosiale media.
- Onderrig in Taal X word beskou as 'n kernfaktor wat lewenskragtigheid bepaal. Dit is verder ook belangrik dat Taal X wetenskaplik beskryf word in materiaal vir die onderwys (byvoorbeeld spelreëls, woordeboeke, handboeke oor die grammatika, ens.). Die mate waarin literatuur in Taal X geskryf word, is 'n verdere bepalende faktor. Dit moet gevolglik moontlik wees om Taal X aan te leer en daar moet literatuur beskikbaar wees om in dié taal te lees.
- Die houdings van die sprekers van Taal X oor hulle taal – taalideologieë en die linguistiese kultuur in 'n staat of streek speel dikwels 'n bepalende rol in taalhoudings. Taalideologieë kan mense byvoorbeeld aanmoedig om hulle taal te handhaaf of kan meebring dat hulle die taal versak ten gunste van tale met 'n hoër status.
- Die mate waarin Taal X amptelik en beleidsmatig deur veral die regering van 'n land ondersteun word – faktore wat hier 'n rol speel is of Taal X as 'n amptelike taal erken word en in hoe 'n mate dit deur taalbeleid op verskillende terreine bevorder of benadeel word. Taalhoudings word verder dikwels beïnvloed deur die taalbeleid in 'n bepaalde konteks.
- Die soort materiaal en die kwaliteit van die materiaal waarin Taal X gedokumenteer word – bestaan daar byvoorbeeld naas die formele dokumentering van die taal (in bv. woordeboeke, spellyste, grammatikaboeke) ook video- en/of televisiemateriaal waarin die taal gebruik word. Die hoeveelheid en kwaliteit van sodanige materiaal speel ook 'n rol.

Teen die agtergrond van die UNESCO (2003) kriteria, kyk ons in hierdie artikel na tendense wat in die Nederlandse ondersoeke na vore getree het. Ons verwys ook kortliks na die landswyse ondersoek na die stand van Afrikaans wat vroeg in 2024 van stapel gestuur is en wat in opvolgartikels bespreek sal word.

Talesituasie in lande en streke waar Nederlands gepraat word

Nederlands is – net soos Engels, Duits, Fries en Luksemburgs – 'n Wes-Germaanse taal (Gerritsen, 2024). Dit het ontwikkel uit die taal van die Wes-Franke en is verder gevorm deur kontak met die inwoners van streke langs die Noordsee. Gedurende die Middeleeue is die taal

“Dietse” of “Duutse” genoem waarvan die betekenis soortgelyk is aan “Deutsch” (Duits) en dui op “die taal van die mense” (Britannica, 2024). Hierdie benaming staan in kontras met Latyn wat beskou is as die taal van die godsdiens en geleerdheid. Die amptelike naam van die taal is vandag “Nederlands”. In Nederland word die term “Hollands” veral in informele gesprekke steeds gebruik – ’n aanduiding dat die standaardtaal gebaseer is op die dialek van die ou provinsie bekend as Holland (nou bekend as Noord-Holland en Suid-Holland).

Daar bestaan verskillende variëteite en/of dialekte van gesproke Nederlands (Britannica, 2024; Dutch Ready, s.d.). Van die meer bekende dialekte is Hollands (soos gepraat in Noord-Holland, Suid-Holland en dele van Utrecht), Laer-Saksies (soos gepraat in die provinsie van Groningen en dele van Drent en Overijssel), Brabants (gepraat in die provinsie van Noord-Brabant) en Limburgs (gepraat in die suidelike dele van die provinsie van Limburg).

Wes-Fries, meer bekend as slegs Fries, word gepraat in die provinsie van Friesland in die noorde van Nederland (Wikipedia, s.d.). In 1951 het Friessprekende taalaktiviste in Leeuwaarden geprotesteer teen die uitsluitlike gebruik van Nederlands in howe. Dit het gelei tot ’n kommissie van ondersoek wat aanbeveel het dat Fries amptelike status as ’n minderheidstaal kry. Uiteindelik het Fries in 1956 amptelike status naas Nederlands in Friesland gekry.

Nederlands in Europa

Die Nederlandssprekende gebiede in Europa dek ’n area wat begrens word deur Duitsland in die ooste, Franssprekende België (Wallonië) in die suide en die Noordsee in die weste (Gerritsen, 2024). Nederlands is ’n amptelike taal in twee lande van die Europese Unie, naamlik Nederland (17,8 miljoen inwoners) en België (11,5 miljoen inwoners). Dit is egter nie die enigste amptelike taal in hierdie twee lande nie. Soos reeds genoem is Fries – naas Nederlands – die amptelike taal in die provisie Friesland in Nederland. Friesland het ongeveer 400 000 inwoners. België het drie amptelike tale: Frans, Nederlands en Duits. Duits word deur ’n klein deel van die bevolking van ongeveer 80 000 gepraat. Frans word in die suidelike deel van België, Wallonië en deur ongeveer 50% van die inwoners van Brussel gepraat. Nederlands word gepraat in die noorde van Wallonië, Vlaandere en deur ongeveer 50% van die inwoners van Brussel (ongeveer 7 miljoen sprekers). Daar word meestal na die Nederlandssprekende inwoners van Vlaandere verwys as Vlaminge. Nederlands en Frans is die amptelike tale in Brussel.

Historiese ontwikkelings wat die stand van Nederlands beïnvloed het

Die geskiedenis van Nederlands verskil egter in Nederland en Vlaandere (Gerritsen, 2024). In Nederland was Nederlands nog altyd die taal van kommunikasie. Lede van die hoër klasse het wel gedurende sekere periodes in die verlede verkies om Frans te praat en te skryf. Latyn was, soos ook in die res van Europa, die taal van die (Rooms Katolieke) kerk en die akademie. Met die uitsondering van Fries in Friesland, is Nederlands tans die belangrikste kommunikasietaal.

In 1588 het die gebiede wat vandag Nederland vorm, die Republiek van die Sewe Verenigde Provinsies (Holland, Seeland, Groningen, Friesland, Utrecht, Overijssel en Gelderland) gevorm. Hierdie republiek het deurgaans as ’n onafhanklike staat bestaan met ’n konfederale regering – bekend as die State-Generaal – wat in Den Haag gesetel was. Gedurende die Nederlandse Goue Eeu wat die grootste deel van die 17de geduur het, het Nederland ’n prominente rol in seevaart gespeel en ongekende ekonomiese welvaart geniet. Die Nederlandse Oos-Indiese

Kompanjie (NOIK) en die Nederlandse Wes-Indiese Kompanjie (MWIK) het kolonies en handelstasies dwarsoor die wêreld – ook aan die Kaap – gevestig.

Tot in 1585 was Nederlands ook die belangrikste kommunikasietaal in die streek wat vandag as Vlaandere bekend staan (Gerritsen, 2024). Die gebied wat sedert die 8ste eeu bekend was as die Graafskap van Vlaandere, is egter vervolgens onderwerp deur die Spanjaarde, Franse en Oostenrykers. Aan die einde van die 18de eeu is die gebied deur Frankryk geannekseer en by die Eerste Franse Republiek ingelyf (Gerritsen, 2024; Koyfman, 2021; Wikipedia, s.d.). Nadat Napolen by die Slag van Waterloo in 1815 verslaan is, is die gebied wat vandag as België bekend staan, deur die Kongres van Wenen onder die beheer van die Verenigde Koninkryk van Nederland geplaas. Spanning het egter gou begin opbou tussen die oorwegend Protestantse noorde en die Katolieke suide. Op 5 Augustus 1809 het die Belgiese Rewolusie uitgebreek wat uiteindelik met die Verdrag van Londen in 1839 gelei het tot die skeiding van die twee lande en die ontstaan van België as 'n onafhanklike staat.

Na onafhanklikheid het die spanning tussen die Nederlandssprekende en Franssprekende taalgroepe in België egter meer intens geraak (Koyfman, 2021). Frans is as die amtelike taal verklaar – 'n besluit wat bestaande klasseverskille beklemtoon het met Franssprekendes wat as die elite en Nederlandssprekendes wat as die laer klasse beskou is. Vir die Franssprekende inwoners van België was Frans ook die simbool van die onafhanklike staat, maar nie noodwendig vir die inwoners van Vlaandere nie. Alhoewel Nederlands in Vlaandere gepraat is, moes die mense Frans praat om sosiale en ekonomiese vooruitgang te maak. Nederlands het eers gelyke status met Frans verkry in 1898 met die *Gelykheidswet* (Gerritsen, 2024). Hierdie wet het Nederlands – naas Frans – erken as amptelike taal in die staatsadministrasie, reg en opvoeding. Die toepassing van die wet het egter veel te wense oorgelaat en Frans het steeds in Vlaandere bly oorheers. Om 'n beroep te beoefen, moes mense byvoorbeeld Frans praat en Frans was steeds die taal van die onderwys. Gedurende die 20ste eeu het die selfvertroue van die Vlaminge egter gegroei – hoofsaaklik as gevolg van sterk ekonomiese groei in dié streek. Die gebruik van Nederlands het stelselmatig uitgebrei. In 1930 het die eerste universiteit waar onderrig volledig in Nederlands aangebied word, die Universiteit Gent, sy deure geopen.

Volgens Gerritsen (2024) het die verskille in die historiese ontwikkeling van Nederlands in Nederland en België verskille in die houdings teenoor Nederlands tot gevolg. As gevolg van die felle taalstryd wat die Vlaminge moes voer, word Nederlands daar meer gekoester as wat die geval is in Nederland waar die taal dikwels as 'n gegewe beskou word. Die geskiedenis van tale in België het verder meegebring dat die wet bepaal dat Frans die eerste vreemde taal in Vlaandere is. In Nederland is daar nie so 'n wet nie. In beginsel kan enige taal as vreemde taal gekies word. Dit het veral implikasies vir die onderwys. As gevolg van eeuelange handel met die res van Europa het Nederlandssprekendes vreemde tale soos Duits, Frans en Engels bemeester. Sedert die Tweede Wêreldoorlog het die aansien van Engels egter gestyg. Die okkupasie van Nederland deur Duitsland (1940–1945) het aversie teenoor Duits gekweek, terwyl die bevryding van Nederland deur Engeland en Amerika 'n positiewe gesindheid teenoor Engels bevorder het. Die gelyke posisie wat Duits, Frans en Engels voor die oorlog geniet het, het grootliks verdwyn en Engels het die botoon begin voer. Engels is verder bevorder deur toenemende globalisering en internasionalisering (Bornman *et al.*, 2021). Gerritsen (2024) noem dat die groeiende status van Engels veral in die onderwys, die hoër onderwys, die besigheidswêreld en kultuur waargeneem word.

Die toename in die gebruik van Engels het politici van die Christelike Demokratiese party in Nederland in 2010 genoop om 'n wet voor te stel waarin Nederlands en Fries as die enigste amptelike tale van Nederland erken word. Linkse politici het die wetsontwerp egter gekeer,

omdat hulle dit as onnodig beskou het. Tot vandag toe word geen taal as amptelike taal in die grondwet van Nederland beskerm nie. In België, daarenteen, word Duits, Frans en Nederlands as amptelike tale in die grondwet beskryf.

Huidige kwessies en taaldebate

'n Hoë invloed van immigrante na sowel Nederland as Vlaandere het opnuut in die jongste tyd tot hewige taaldebate gelei (Bjornson, 2007; Walker, 2024). Die ekonomiese welvaart van die Nederlandssprekende gebiede is die belangrikste impetus vir immigrasie en het daartoe gelei dat die bevolkings van hierdie gebiede sedert die laaste helfte van die vorige eeu meer divers, multikultureel en meertalig geword het (Pulinx, s.d.; Zorlu & Hartog, 2001). Immigrasie in die tydperk na die Tweede Wêreldoorlog sluit hoofsaaklik die volgende groepe in: immigrante uit eertydse Nederlandse kolonies (veral uit Indonesië, Suriname en die Antille); sogenaamde gaswerkers wat gewerf word om ongeskoolde arbeid te verrig (hoofsaaklik afkomstig uit Turkye en Marokko); en vlugteling (van wie die meeste gevlug het van gewelddadige konflikte in Afrika en Oos-Europa). Hierdie sogenaamde “etniese minderhede” word nie slegs as minderhede beskou, omdat hulle kultureel van die Nederlandse meerderheid verskil nie, maar ook as gevolg van hulle sosiaal-ekonomiese agterstand en gebrekkige integrasie in die samelewing (Bjornson, 2007).

In Nederland is gedurende die 1970's 'n kultureel-pluralistiese beleid gevolg in 'n poging om die sosio-ekonomiese integrasie van immigrante te bevorder (Bjornson, 2007). Minderhede is byvoorbeeld aangemoedig om etniese organisasies te stig om hulle kulturele identiteit te versterk. Aangesien taal as 'n belangrike element van kulturele identiteit beskou word, het die program *Onderwijs in Eigen Taal en Cultuur* (OETC) moedertaalonderrig vir immigrante-kindere gefasiliteer. Die program is gebaseer op die linguistiese teorie dat moedertaalonderrig ook die aanleer van 'n tweede taal –in hierdie geval Nederlands –sou bevorder. Die 1980's is egter gekenmerk deur 'n nuwe vlaag heftige parlementêre debatte oor die kwessie of 'n basiese kennis van Nederlands 'n voorwaarde vir die verkryging van Nederlandse burgerskap moes wees of nie. Terwyl die meerderheid parlementariërs gevoel het dat 'n aandrang op vaardigheid in Nederlands immigrante van hulle kulturele identiteit sou stroop, was daar ook 'n groep wat van mening was dat dit katastrofies vir die Nederlandse samelewing sou wees as immigrante nie Nederlands kon praat nie.

Groeiende werkloosheid onder immigrante het verder daartoe gelei dat die pluralistiese taalbeleid hersien is (Bjornson, 2007). In plaas van die fokus op kulturele groepsidentiteit is die klem verplaas na die individu. Daar is geglo dat 'n gebrek aan vaardigheid in Nederlands, wat as “taalmarginalisering” getipeer is, mense verhoed om tot die arbeidsmark toe te tree en sosiale integrasie in die Nederlandse samelewing belemmer. So het die sogenaamde “inburgering”-programme tot stand gekom. Druk word op werkers, en ook hulle eggenotes, geplaas om hierdie programme by te woon. Die programme fokus nie alleen op taalonderrig nie, maar ook op kulturele assimilasië deur byvoorbeeld te poog om Moslem-vroue te oortuig om weg te beweeg van die tradisionele geslagsrolle in Moslem-huishoudings. Ook die OETC-program is grootliks versaak, omdat geglo word dat dit daartoe lei dat immigrantekinderen 'n taalagterstand het. Immigrante-ouers word daarenteen aangemoedig om hulle kindere in Nederlands groot te maak. So word gehoop om sosiale kohesie in die Nederlandse samelewing te bevorder. Ten spyte van die inburgeringsprogram en ander wetgewing gerig op die sosiale integrasie van immigrante wat sedert die 1990s van krag was, het vurige debatte weer in 2000 opgevlam oor die gebrekkige integrasie van immigrante. Alle partye in die parlement het ingestem dat

onderrig in Nederlands vir alle immigrante verpligtend gemaak moes word (Bjornson, 2007). In 2003 is selfs verder gegaan en het “Vlak 2 Nederlands” (laag intermediêr) ’n vereiste geword vir die verkryging van Nederlandse burgerskap. Sedert 2000 het Vlaandere ook, soortgelyk aan Nederland, verpligte taalonderrig vir alle immigrante ingestel (uitgesonder dié wat uit die EU afkomstig is) as deel van ’n siviele integreringsprogram (Wood & Lens, 2024). Om burgerskap in België te verkry, moet aansoekers bewys dat hulle ekonomies geïntegreer is, dit wil sê dat hulle 468 dae in die vorige vyf jaar gewerk het, en dat hulle ’n Vlak A.2 kennis van een van die amptelike tale van België het.

Net soos wat die invloed van immigrante die Nederlandse en Vlaamse samelewings verander het, het die invloed van internasionale studente onder die vaandel van internasionalisering ook die samestelling van die studentekorps van Nederlandse universiteite verander (Bull, 2012). Internasionalisering behels onder meer dat uniuniversiteite doelbewuste pogings aanwend om internasionale studente te lok. Die vermoë van ’n universiteit om internasionale studente te lok, word dan ook as simbool van sukses en kwaliteit in die globale kenniseconomie beskou (Bull, 2012; Rys *et al.*, 2017; sien ook Bornman *et al.*, 2021). Taal word egter as ’n struikelblok vir studentemobiliteit beskou en daar is gevolglik druk op universiteite – ook op Nederlandse en Vlaamse universiteite – om veral nagraadse kursusse in Engels aan te bied. Die *Staat van het Nederlands* ondersoek het dan ook betekenisvolle verengelsing by Nederlandse en Vlaamse universiteite aangedui (sien Bornman *et al.*, 2025).

Met die klaarblyklike doelwit om Nederlands as universiteitstaal te beskerm, het die Nederlandse koalisieregering in 2024 – as deel van oorhoofse besnoeiings van die hoëronderrysbegroting – ingrypende inkortings aan die befondsing vir internasionale studente aangekondig (Higher Education News, 2024; Meroni & Gualmini, 2024; Nash, 2024). Hierdie besnoeiings ontlok tans heftige protesaksies deur studente, akademici en opvoedkundige organisasies (Higher Education News, 2024). Daar word onder meer aangevoer dat die besnoeiings Nederland se posisie as ’n globale opvoedkundige spilpunt ondermyn, dat die internasionale reputasie van die Nederlandse hoëronderrigstelsel geskaad word, dat dit breinkwyn tot gevolg sal hê en dat dit moeiliker sal word om internasionale kundigheid na Nederland te lok om innoverende oplossings vir probleme te vind. Meroni en Gualmini (2024) beskuldig die Nederlandse regering verder daarvan dat hulle diversiteit en inklusiwiteit in die studentekorps van universiteite wil teenwerk. Belangegroepes vra tans vir inklusiewe dialoog om die finansiële uitdagings wat die hoër onderwys in die gesig staar, te bespreek en te verhoed dat Nederlandse universiteite hulle globale status verloor. Volgens Higher Education News (2024) sal die uitkoms van debatte oor hierdie onderwerp ’n groot invloed op die toekoms van die hoër onderwys – en waarskynlik ook op Nederlands as universiteits- en akademiese taal – hê.

Nederlands in die Europese Unie

In die Europese Unie (EU) het die posisie van Nederlands teenoor dié van Engels verswak (Issa, Hussain & Abbas, 2024). Sedert sy stigting het die EU groot klem op meertaligheid gelê. By die Parys Kongres (23–25 Julie 1953) en ook in die Verdrag van Rome (1985) is Nederlands saam met Duits, Frans en Italiaans as die amptelike en werkstale vir kommunikasie benoem. Alhoewel enige een van hierdie tale gekies kon word, het Frans nietemin die botoon gevoer, omdat dit die taal van internasionale verhoudinge en diplomatie was. Die Verdrag van Maastricht (1992) het egter respek vir al die tale van die lede van die EU uitgespreek en linguistiese, godsdienstige en kulturele diversiteit beklemtoon. Die Verdrag het egter min oor taalgelykheid gesê. In die praktyk is dit ook moeilik om diversiteit en meertaligheid konsekwent

toe te pas. Die ideaal van die EU om in hulle kommunikasie al die tale van ledelande te respekteer, is nie werklik haalbaar nie. As gevolg van die groot invloed van immigrante na die EU en toenemende globalisering, het Engels mettertyd die *lingua franca* geword. Nogtans beskou die EU alle tale van lidlande amptelik as gelykwaardig. Alle geskrewe dokumente wat oorspronklik in Engels, Frans en Duits geskryf is, word uiteindelik in al 24 tale vertaal. In die praktyk oorheers Engels en Frans egter. Ondersoeke na praktyke in die kantore van die EU het aangetoon dat gesproke en geskrewe kommunikasie in Engels en Frans, en in uitsonderlike gevalle in Duits, geskied. Nederlands (en ook Italiaans) het gevolglik grootliks sy status as werkstaal van die EU verloor.

Nederlands in Suriname

Nederlands is ook die enigste amptelike taal van Suriname, 'n land met nagenoeg 618 000 inwoners in die noordelike deel van Suid-Amerika (Rys *et al.*, 2018; Wikipedia, s.d.). Historiese prosesse, en veral kolonialisme, het 'n belangrike rol in hierdie stand van sake gespeel. Suriname is in 1650 deur Engeland gekoloniseer. Die oorspronklike bevolking was grotendeels Indiane, maar gedurende die Engelse koloniale periode is slawe uit Barbados ingevoer om in suikerrietplantasies te werk. Portugese Jode het hulle ook in hierdie tydperk in Suriname gevestig. In 1667 het die Republiek van die Sewe Verenigde Provinsies (Nederland) met die Vrede van Breda beheer oor Suriname verkry. In die jare wat volg, is slawe uit Afrika ingevoer om in die plantasies te werk. Hierdie praktyk is egter in 1825 gestaak en in 1863 is slawerny amptelik in Suriname afgeskaf. Na die afskaffing van slawerny is goedkoop arbeiders uit Sjina (tot 1870), Hindoestan in Indië (1873 tot 1916 – die term “Hindoestan” moet nie met aanhangers van die Hindoe-geloof verwar word nie; sommige is Hindoes, maar ander gelowe kom ook in hierdie groep voor) en Java (1890–1939) ingevoer.

Op 25 November 1975 het Suriname volle onafhanklik van Nederland verkry. Opeenvolgende golwe van immigrante het ook hier 'n diverse en veeltalige samelewing tot stand gebring waar ongeveer 20 verskillende tale gepraat word (Rys *et al.*, 2019). Nederlands is die moedertaal van ongeveer 60% van die bevolking. Sranantongo, 'n kreoolse taal wat op Engels gebaseer is, is die taal wat die meeste in informele kontekste as *lingua franca* gepraat word. Engels het ook 'n groot invloed. Die invloed van Engels vloei nie slegs uit die feit dat Suriname eerstens deur die Engelse gekoloniseer is nie, maar ook uit hulle verhoudinge met hulle Engelssprekende buurland Guiana, asook uit die invloed van die Westerse media. Engels is dan ook 'n verpligte vak in skole in Suriname.

Wat inheemse tale betref, het die oorspronklike Indiane hulle eie tale – Arawaks en Karaïbies – gehad (Rys *et al.*, 2019). Afgesien van die oorspronklike inheemse tale, het kontak tussen plantasie-eienaars en Afrika-slawe tot die ontwikkeling van kreoolse tale gelei, waarvan Sranantongo – soos reeds genoem – die belangrikste en vandag die moedertaal van baie Surinamers is. Ander tale is die sogenaamde Marron-tale. Die Marrons (die term “Marron” dui op “Negers”) is groepe wat gevorm is uit Afrika-slawe wat daarin geslaag het om hulle eienaars te ontvlug. Die belangrikste Marron-tale is Saramakaans en Aukaans. Immigrasie uit die Ooste het ook Asiatiese tale in Suriname gevestig soos Hakka (Sjinees), Sarnamie ('n Hindoestan-taal) en Surinaams-Javaans (uit Java). Ander Europese tale soos Portugees word ook naas Nederlands en Engels gepraat.

Die Surinamers maak ook 'n onderskeid tussen Europese Nederlands en Surinaamse Nederlands. Volgens Rys *et al.* (2019) is die grammatika van Surinaamse Nederlands nog nie werklik omskryf nie. Daar bestaan ook meningsverskil oor wat die verskille tussen die twee

vorms van Nederlands in werklikheid is. Volgens De Bies (2017) behels hierdie verskille hoofsaaklik leksikale verskille, omdat 'n ander konteks soos Suriname 'n ander woordeskat vereis. Daar is ook sekere klanke in Surinaamse Nederlands wat ontleen is van inheemse tale. Surinaamse Nederlands het ook 'n eie karakter verkry deur leenwoorde en leenvertalings uit inheemse tale soos Sranantongo en Karaïbies en ook Engels.

Staat van het Nederlands ondersoek

Soos reeds genoem, is die eerste *Staat van het Nederlands* ondersoek in 2016 gedoen. 'n Internetvraelys is aan 'n steekproef van Nederlandssprekendes in Nederland (Friesland ingesluit), Vlaandere en Brussel gestuur (Rys *et al.*, 2017). Die steekproef het 'n sogenaamde Staat-Ned paneel behels – respondente wat deur die Meertens Instituut en die Universiteit Gent gewerf is om aan die ondersoek deel te neem. Paneellede is gevra om ook bereid te wees om aan die tweejaarlikse opvolgondersoeke deel te neem. Die eerste ondersoek het 3 003 Nederlanders (onder wie 133 Friese), 3 419 Vlaminge en 113 Brusselaars betrek. Die vraelys het gefokus op verskeie aspekte wat volgens UNESCO (2003) die vitaliteit van 'n taal bepaal:

- Taalkeuses in die onmiddellike omgewing – die taal wat mense gebruik in verskillende verhoudings – met bekendes en onbekendes – soos in gesprekke met gesinslede, familie, bure, vriende en in openbare plekke soos die supermark, by die dokter en op die markplek. Wat openbare ruimtes betref, is in die eerste opname ook gevra watter tale respondente in die verskillende situasies gehoor het. Daar is verder gevra watter taal of tale mense, indien hulle gelowig was, in die beoefening van hulle godsdiens gebruik.
- Taalkeuses by die werk – hier is gekyk na mondelingse en geskrewe kommunikasie tussen werknemers onderling, tussen werknemers en werkgewers asook met kliënte. Vrae oor die algemene kommunikasie van maatskappye en organisasies soos die taal van jaarverslae, webwerwe, advertensies en veral die advertensies van vakatures is ook ingesluit.
- Taalkeuses in kultuur en die media – hierdie domein fokus op mense se taalkeuses as hulle inligting soek (die gebruik van aanlynnuus, koerante, Wikipedia, ens.), wanneer hulle sosiale media gebruik (Facebook, WhatsApp, X, ens.) en wanneer hulle kulturele aktiwiteite beoefen (boeke en tydskrifte lees, musiek luister, films en televisiereekse kyk, ens.).
- Taalkeuses in die onderwys en die wetenskap – hierdie domein sluit alle vlakke van die onderwys – kleuterskool tot hoër onderwys – in en daar word gekyk na die voertaal tussen onderwysers/dosente en leerders/studente, die voertaal buite die klaskamer/lesingsaal asook die taal van studiemateriaal. Wat die wetenskappe betref, is bykomende inligting uit eksterne bronne ingewin oor die gebruik van Nederlands in akademiese tydskrifte en boeke, asook in verhandelings en proefskrifte. Resultate vir hierdie domein word deur Bornman *et al.* (2025) en in opvolgartikels bespreek.

In 2018 is Suriname, met sy meer as 600 000 Nederlandssprekendes, ook by die ondersoek betrek (Rys, De Caluwe & Misier, 2019). Terwyl die term “Nederlands” in die eerste ondersoek as 'n sambreelterm gebruik is wat alle dialekte en streektaale van Nederlands – met die uitsondering van Fries – ingesluit het, word in die 2018-ondersoek ook ruimte geskep vir variëteite van Nederlands wat van die standaardnorm afwyk. Dit is gedoen, omdat baie respondente in die eerste ondersoek aangedui het dat hulle dit moeilik vind om sekere vrae te

antwoord, omdat hulle gevoel het dat hulle in sekere situasies nie werklik standaard Nederlands gebruik nie. Tewens, Nederlanders en Surinamers beskou dikwels die variëteit wat hulle praat as 'n afsonderlike taal. Die steekproef vir hierdie ondersoek het 3 624 Nederlanders (317 Friese ingesluit), 2 513 Vlaminge, 130 Brusselaars en 730 Surinamers ingesluit.

Die ondersoek is in 2020 herhaal (Rys *et al.*, 2021). In hierdie ondersoek is ook vir Vlaminge die moontlikheid geskep om hulle gebruik van variëteite en streektaal aan te dui. In die derde opname is vir Nederland, Vlaandere en Brussel bewustelik gepoog om meer respondente te werf wie se huistaal nie Nederlands was nie. Dit is gedoen, omdat hierdie tale in oorwegend Nederlandssprekende streke meer in die onmiddellike omgewing as in openbare domeine gebruik word. Daar kon gevolglik vasgestel word hoe hierdie tale taalgebruik in die onmiddellike omgewing beïnvloed. Die 2020-ondersoek het 3 195 Nederlanders, 186 Friessprekendes, 4 007 Vlaminge, 309 Brusselaars en 949 Surinamers betrek.

Met hierdie ondersoek poog die Nederlandse Taalunie om navorsingsgebaseerde inligting in te win oor die gebruik van Nederlands – asook variëteite en streektaal verwant aan Nederlands – in belangrike maatskaplike domeine. Sodoende kan nuwe beleid ontwikkel en planne beraam word om die gebruik van Nederlands te ondersteun. Die Nederlandse Taalunie streef tewens daarna om Nederlands in alle belangrike domeine te bevorder sodat dit 'n lewenskragtige taal bly wat sprekers in alle samelewingsterreine kan gebruik. Dit is moontlik dat die onlangse inisiatiewe van die Nederlandse regering om verengelsing in die hoër onderwys teen te werk, ten minste deels gemotiveer is deur die resultate van die *Staat van het Nederlands*-ondersoek (Bornman *et al.*, 2025; Rys *et al.*, 2019, 2021).

Ten einde steeds op hoogte te bly van ontluikende tendense in die gebruik van Nederlands is die *Staat van het Nederlands*-ondersoek in 2024 herhaal. Daar word beoog om die resultate in 2025 vry te stel. Daar word verder beplan om 'n soortgelyke ondersoek te doen in die Antille-eilande in die Karibbiese See (Sint Maarten, Curaçao en Aruba) wat deel vorm van die Koninkryk van die Nederlande. Die tendense wat in die eerste drie ondersoek na vore getree het, word in die volgende afdelings bespreek.

Die sosiale milieu

In Nederland en Vlaandere was Nederlands die dominante taal in die sosiale milieu. In 2020 het respektiewelik 94,0% en 94,2% respondente aangedui dat hulle *Altijd Nederlands* gebruik (Taalunie, 2021). Die gebruik van Nederlands was selfs meer prominent in openbare ruimtes as in meer intieme sferes – 'n aanduiding dat Nederlands nie die huistaal van 'n aansienlike persentasie van die respondente was nie. Ook in Suriname is Nederlands meer buitenshuis (62,6% het *Altijd Nederlands* gekies) as in meer intieme sferes (39,3% gee *Altijd Nederlands* as respons) gebruik. Friesland blyk 'n meer tweetalige provinsie te wees. In die naaste omgewing het relatief groot persentasies respondente gekies tussen *Altijd Nederlands* (40,8%) en *Altijd Fries* (31,6%), maar buitenshuis het die gebruik van sowel Nederlands as Fries oorheers (53,4%). In Brussel het 'n groot persentasie Nederlandssprekendes binne die meer intieme sfeer *Altijd Nederlands* (46,2%) gebruik, maar in die openbare sfeer het die hoogste persentasie Frans en Nederlands aangedui (47,9%).

Vergelykings met die 2018-opname toon dat die respons *Altijd Nederlands* in Suriname toegeneem het, terwyl afnames in Nederland en Vlaandere bespeur kon word. Die Taalunie (2021) maak die gevolgtrekking dat die Nederlandse en Vlaamse wêreld meer meertalig geword het. Daar was egter slegs 'n geringe styging in die gebruik van Engels naas Nederlands (5,1% in Nederland en 2,9% in Vlaandere). Sowel in die intieme as openbare sferes het die gebruik

van Frans naas Nederlands egter toegeneem na 5,1% en 4,1% respektiewelik, terwyl die keuse van *Altijd Frans* in intieme sferre vir die eerste keer in die 2020-opname merkbaar geword het (1,4%). In Nederland het die gebruik van Engels naas Nederlands in die openbare sfeer ook meer sigbaar geword (1,5%).

Dit het verder geblyk dat Nederlands wyd deur sprekers met ander moedertale omarm word – hoë persentasies nie-moedertaalsprekers in Nederland (77,7%), Vlaandere (78,9%) en Suriname (48,4) het aangedui dat hulle in die openbare sfeer *Altijd Nederlands* gebruik. Groot persentasies nie-moedertaalsprekers in al drie lande het ook met hulle kinders *Altijd Nederlands* gepraat (42,0% in Nederland, 34,4% in Vlaandere en 52,4% in Suriname). Dit impliseer dat Nederlands na volgende generasies oorgedra word. In Friesland en Brussel is nie-moedertaalsprekers egter minder geneig om *Altijd Nederlands* met hulle kinders te praat (15,7% en 16,0% respektiewelik). In hierdie lande word Fries en Frans meer gebruik.

In Vlaandere word dialekte, of sogenaamde “tussentale” (gewoonlik ’n mengsel van ’n dialek en standaard Nederlands), meer in die intieme (31,9%) en die openbare sfeer (19,4%) gebruik as wat die geval is in Nederland (10,7% en 6,1% respektiewelik), Brussel (12,8 en 3,0% respektiewelik) en Friesland (8,4% en 10,2% respektiewelik) die geval is. Dialekte en tussentale word egter minder in gesprekke met kinders as met ander mense in die intieme sfeer gepraat (19,7% in Vlaandere, 4,2% in Brussel, 6,5% in Nederlands en 5,9% in Friesland). Hierdie tale word gevolglik in ’n mindere mate aan toekomstige generasies deurgegee. Limburgs en Nedersaksies was die belangrikste dialekte wat meestal in meer intieme sferre gebruik is. Limburgs is egter meer dikwels in gesprekke met kinders gebruik (36,0%) en dié taal word gevolglik in ’n groter mate deurgegee na volgende generasies. Dit het egter in ’n mindere mate vir Nedersaksies geld (15,3%).

Die sosiale media

In Nederland, Vlaandere en Suriname was Nederlands die taal wat die meeste in die sosiale media gebruik is. In vergelyking met die 2018-opname, het die respons *Altijd Nederlands* in Suriname selfs toegeneem na 67,2%. In Nederland en Vlaandere het dit egter afgeneem na respektiewelik 50,4% en 49,6%. Hierdie afnames is ’n verdere aanduiding van die groeiende taaldiversiteit in hierdie lande. Die gebruik van Engels naas Nederlands het in Nederland en Vlaandere egter stabiel gebly op 25,2% en 22,8% respektiewelik, terwyl dit in Suriname selfs afgeneem het na 15,4%. Ook die gebruik van *Altijd Engels* het in Suriname afgeneem na 1,2%.

In Friesland en Brussel lyk die prentjie ietwat anders. In Friesland het aansienlik meer respondente sowel Nederlands as Fries (47,3%) in teenstelling met *Altijd Nederlands* (30,1%) of *Altijd Fries* (3,6%) gekies. Keuses van die kombinasie van Nederlands en Engels het egter tot 5,8% afgeneem, terwyl die kombinasie van Nederlands, Fries en Engels effens na 4,4% toegeneem het. Dit is verder interessant dat Duits in die 2020-opname ook ’n faktor geword het. Wat die Nederlandssprekende Brusselaars betref, het keuses van die kombinasies van Nederlands en Engels (20,4%) en Nederlands en Frans (19,7%) meer voorgekom as keuses van *Altijd Nederlands* (16,9%). In 2020 het die gebruik van *Altijd Frans* (6,1%), *Altijd Engels* (2,7%) en *Altijd Frans en Engels* (2,0%) – asook kombinasies van Nederlands, Frans en/of Engels met nog ’n ander taal soos Spaans (3,6%) of Duits (2,1%) – vir die eerste keer na vore getree.

Oor die algemeen was die gebruik van *Altijd Engels* in Nederland en Vlaandere beperk met persentasies van minder as 1% wat dié opsies gekies het. Dit het egter wel in die gebruik van X (destyds Twitter) na vore getree met persentasies van respektiewelik 3,6% en 5,5%.

Die tendens om Engels altyd op alle sosiale media te gebruik is veral ook onder nie-moedertaalsprekers van Nederlands opgemerk. Mense was egter minder geneig om dialekte en tussentale op sosiale media te gebruik as wat die geval in sosiale verkeer was. Dit was veral die geval op X. Dit wil voorkom of mense in die gebruik van X hulle oog meer rig op 'n internasionale gehoor en daarom meer geneig is om Engels te gebruik.

Die werksplek

Volgens die Taalunie (2021) bly Nederlands die belangrikste taal vir sowel interne as eksterne kommunikasie in die werksplek in Nederland, Vlaandere en Suriname. In Suriname het keuses van die opsie *Altijd Nederlands* selfs toegeneem, sowel intern (78,7%) as ekstern (83,8). Daar was egter wel afnames in keuses van *Altijd Nederlands* in Nederland en Vlaandere (van 70,9% na 58,5% in Nederland en van 69,9% na 53,5% in Vlaandere).

In Friesland was daar van 2016 tot 2020 self 'n meer merkbare afname in die gebruik van *Altijd Nederlands* in die werksplek as wat die geval in Nederland en Vlaandere was. Hierdie afname is egter nie deur die gebruik van Engels teweeggebring nie, maar deur 'n toename in die gebruik van Fries. Intern word *Zowel Fries as Nederlands* (45,5%) meer as *Altijd Nederlands* (35,5%) of *Altijd Fries* (15,3%) gebruik. In die geval van eksterne kommunikasie is *Altijd Nederlands* (44,4%) egter meer gebruiklik as *Zowel Fries as Nederlands* (38,4%) of *Altijd Fries* (6,6%). Ook onder Nederlandssprekende Brusselaars het die gebruik van *Altijd Nederlands* tussen 2016 en 2020 afgeneem. Intern word *Altijd Nederlands* (38,8%) egter nog meer gebruik as *Zowel Frans as Nederlands* (24,0%). Wat eksterne kommunikasie betref, is die situasie egter omgekeerd. *Zowel Frans as Nederlands* (27,7%) word meer gebruik as *Altijd Nederlands* (26,9%). Die gevolgtrekking kan gemaak word dat kommunikasie wat met die werksplek verband hou, sterk beïnvloed word deur die taalmilieu van 'n bepaalde land of streek.

In Nederland en Vlaandere, asook onder Nederlandssprekende Brusselaars, het die gebruik van Engels naas Nederlands egter wel intern sowel as ekstern toegeneem – tot respektiewelik 17,6% en 26,5% in Nederland; 10,6% en 13,9% in Vlaandere; en 12,1% en 14,1% onder Brusselaars. In die 2020-opname is die opsie *Altijd Engels* ook vir die eerste keer deur noemenswaardige persentasies respondente gekies (respektiewelik 2,6% en 5,7% in Nederland, 1,6% en 4,3% in Vlaandere, en 4,9% en 8,9% onder Brusselaars). In Vlaandere het die gebruik van Frans naas Nederlands ook toegeneem na 10,2% (intern) en 14,8% (ekstern). Wat interne kommunikasie betref, het die opsie *Altijd Frans* (1,2%) ook in Vlaandere te voorskyn getree. Nederlandssprekende Brusselaars het intern minder Frans naas Nederlands gebruik (24,0%), maar ekstern meer (27,7%). Sowel intern as ekstern het die gebruik van *Altijd Frans* (5,3% en 4,5% respektiewelik) en *Altijd Frans en Engels* (1,3% en 1,5% respektiewelik) ook na vore getree.

Daarenteen het die gebruik van Engels naas Nederlands egter in Friesland en Suriname afgeneem. Dit was die geval vir sowel interne as eksterne kommunikasie. In Friesland het respektiewelik 3,4% (intern) en 6,8% (ekstern) van die respondente hierdie opsie gekies. Die ooreenstemmende persentasies vir Suriname was 3,3% (intern) en 6,7% (ekstern). In Friesland is die opsie *Nederlands, Fries en Engels* egter deur 1,5% van die respondente gekies wat eksterne kommunikasie betref. In Suriname is die opsie *Altijd Engels* in 2020 ook vir die eerste keer deur 1,2% van die respondente gekies.

Waar mense in werksituasies leiding moes gee (byvoorbeeld in die rol van opsigters) – mondelings sowel as skriftelik – het hulle in 'n groter mate altyd Nederlands gebruik as wat in gesprekke met kollegas die geval was. Met die uitsondering van Suriname, was hulle egter

meer geneig om *Altijd Nederlands* te kies vir gesprekke met kollegas as vir gesprekke met eksterne mense. In Suriname en Friesland het dit opgeval dat respondente meer altyd Nederlands gebruik in geskrewe kommunikasie as in mondelinge kommunikasie. Mondelings word in Friesland meer Fries en in Suriname meer Sranantongo gebruik. Oor die algemeen is dialekte en tussentale min gebruik wanneer mense in die werksplek leiding moes gee. Dit was egter ietwat meer die geval in Vlaandere (6,6%) en Friesland (5,0%) as in Brussel (2,7%) en Nederland (1,5%). In al die ondersoekgebiede is dialekte en tussentale egter meer in mondelinge as skriftelike kommunikasie gebruik. In Nederland is Limburgs en Nedersaksies meer gebruik as ander Nederlandse dialekte, maar selfs hierdie dialekte is ook meer gebruik in mondelinge as in skriftelike kommunikasie en meer in alledaagse gesprekke met kollegas as wanneer leiding gegee is.

Aanvullende inligting wat deur die Taalunie (2021) ingesamel is, toon aan dat die jaarverslae en webwerwe van die grootste maatskappye en organisasies in Nederland, Vlaandere en Suriname minder slegs in Nederlands en meer dikwels ook in Engels gepubliseer word. In Vlaandere word baie verslae ook in Frans gepubliseer. Dieselfde tendens kan waargeneem word in advertensies rakende vakatures. Minder advertensies verskyn slegs in Nederlands; terwyl meer in Nederland ook in Engels en in Vlaandere ook in Frans gepubliseer word.

Gerritsen (2024) bevestig die indringing van Engels in die besigheidswêreld van Nederlandssprekende gebiede. Hy noem dat Engels dikwels die voertaal is in groot internasionale maatskappye en dat Nederlandssprekendes gedwing word om in Engels te kommunikeer. Die belangrikste rede is dat baie van die (internasionale) werknemers nie Nederlands kan verstaan nie. Engels word egter veral in eksterne kommunikasie gebruik soos in webwerwe, kommunikasie met aandeelhouers, persvystellings en jaarverslae. In 2004, is 83,0% van die jaarverslae van groot Nederlandse maatskappye (byvoorbeeld Philips en DSM) in Nederlands gepubliseer. In 2008, het hierdie persentasie na 33,0% gedaal en in 2021, was dit 0%. In 2008, het die Nederlandse Vereniging van Aandeelhouers (VEB) nog teen die publikasie van jaarverslae slegs in Engels geprotesteer, omdat dit hulle lede sou weerhou om die resultate behoorlik te verstaan. Teen 2023, het hierdie besware egter opgedroog. Slegs maatskappy met 'n sterk Nederlandse karakter, soos die voetbalklub Ajax en die Royal Delft Groep (vervaardigers van Delft porselein), publiseer nog hulle verslae in Nederlands. In eksterne kommunikasie met Nederlandssprekendes word Engels verder dikwels in kombinasie met Nederlands gebruik. So bevat bykans 50% van advertensies Engelse woorde, slagspreuke en/of frases. Engels word gebruik om aan 'n produk 'n moderne, internasionale karakter te gee om dit sodoende meer aantreklik te maak. Kortom, die oorheersing van Engels in die globale ekonomie het 'n beslissende impak op die gebruik van Nederlands in die besigheidswêreld.

Die godsdiens

In die 2016-opname is paneellede in Nederland, Vlaandere, Brussel en Friesland wat aangedui het dat hulle 'n geloofsverband het, gevra watter taal hulle in hulle godsdiensbeoefening gebruik (Rys *et al.*, 2017). Die navorsers het van die veronderstelling uitgegaan dat – anders as kontak in die sosiale milieu – godsdienstige kontak tussen gelykdenkendes plaasvind. Godsdienstige kontak word ook dikwels bepaal deur kultuur en herkoms. Daar is gevolglik verwag dat nie-moedertaalsprekers hulle huistale meer in godsdienstige kontekste sal gebruik. Daar is derhalwe in die rapportering van die resultate onderskei tussen moedertaal- en nie-moedertaalsprekers.

Die navorsers wou egter eerstens 'n algemene beeld verkry van taalgebruik in godsdiensterverband (Rys *et al.*, 2017). Hoë persentasies van respondente in Nederland en Vlaandere het aangedui dat hulle *Altijd Nederlands* – 80,7% en 92,3% respektiewelik – by godsdienstige byeenkomste gebruik. Ander tale wat in Nederland genoem is, is Latyn (6,5% - waarskynlik in die Rooms Katolieke Kerk), Engels (4,0%) en Fries (2,6%). In Vlaandere is ook Engels (2,0%) en Frans (1,6%) genoem. Hierdie situasie het egter opvallend in Brussel en Friesland verskil. In Brussel het Frans die botoon gevoer (50,0%) en slegs 37,5% van die respondente het Nederlands genoem. Duits (6,2%) en Engels (6,2%) is ook gebruik. In Friesland het Nederlands en Fries gedomineer (52,6%), terwyl 42,1% *Altijd Nederlands*, 2,6% ook Latyn en 2,6% Engels genoem het. Soortgelyke tendense is waargeneem in response op 'n vraag oor watter taal paneellede met hulle godsdienstige leiers praat. Persentasies hoër as 90% het in Nederland en Vlaandere *Altijd Nederlands* aangedui. Soos wat verwag kon word, is Latyn nie in hierdie verband gebruik nie. Engels (1,6%) en Fries (1,8%) is ook in Nederland genoem en Engels (1,4%) en Frans (1,0%) in Vlaandere. In die meertalige Brussel en Friesland moes Nederlands egter weer die plek deel met ander tale. In Brussel het 58,3% van die paneellede aangedui dat hulle *Altijd Nederlands* gebruik, maar so veel as 25,0% dat hulle ook Frans gebruik. In Friesland het 57,6% *Altijd Nederlands* aangedui; 33,3% het naas Nederlands ook Fries gebruik en 9,1% het *Altijd Fries* genoem. Ook in gesprekke met geloofsgenote het meer as 85% van paneellede in Nederlands en Vlaandere *Altijd Nederlands* aangedui met Engels, Frans en Fries as bykomende tale wat deur klein persentasies respondente genoem is. Rys *et al.* (2017) kom tot die gevolgtrekking dat Nederlands in Nederland en Vlaandere in godsdienstige kontekste – net soos in sosiale kontekste – grotendeels oorheers. In die meertalige Friesland en Brussel word Nederlands minder uitsluitend saam met tale soos Fries en Frans gebruik, maar word tog nog deur ten minste 50,0% van die paneellede genoem.

Alhoewel Turks deur minder as 1,0% van die respondente in Vlaandere genoem is, het dit tog geblyk dat jonger Turkse nie-moedertaalsprekers meer geneig was om Turks te gebruik as ouer respondente. Rys *et al.* (2017) spreek die vermoede uit dat die gebruik van Turks in godsdienstige verband die soeke na hulle kulturele wortels onder jong Turke vergestalt.

Taalgebruik binne verskillende geloofskontekste

Rys *et al.* (2017) het ook gekyk na taalgebruik deur lidmate van verskillende denominasies.

- Protestantisme

Interessante tendense is vir Protestantse paneellede waargeneem (Rys *et al.*, 2017). Feitlik 90% (89,8%) van Nederlandse Protestante het aangedui dat hulle *Altijd Nederlands* gebruik. Hierdie persentasie is egter vir Vlaamse Protestante aansienlik laer (66,7%), terwyl Engels (18,3%) en Frans (4,3%) deur aansienlike persentasies genoem is. Volgens Rys *et al.* (2017) kan hierdie verskille toegeskryf word aan die feit dat daar in Vlaandere minder Protestante en minder Protestantse kerke is. Die bestaande kerke het daarom dikwels 'n multikulturele karakter en veral Engels word meer dikwels gebruik. In Friesland het ongeveer die helfte (51,9%) van die Protestantse paneellede aangedui dat hulle *Altijd Nederlands* gebruik, terwyl 38,5% ook Fries en 9,6% ook Engels gebruik het. Daar was egter te min Protestante in die Brusselse steekproef om enige betroubare afleidings te maak.

- Rooms Katolisisme

Die prentjie het ietwat anders vir die Katolieke geloof gelyk. In Nederland, Vlaandere en Friesland het meer as 80% (in Vlaandere so veel as 96,4%) *Altijd Nederlands* genoem. In hierdie lande is Katolisisme gevolglik grotendeels 'n Nederlandse geloof. In die meertalige Brussel was die taal egter minder uitsluitlik Nederlands – daar was ook ruimte vir Frans (35,9% het ook Frans en 5,1% *Altijd Frans* genoem) en Engels (5,1% het ook Engels en Frans en 2,6% ook Engels genoem). Dit is verder interessant dat meer paneellede van Nederland en Friesland (5,3% en 3,6% respektiewelik) genoem het dat Latyn ook in die Katolieke Kerk gebruik word as wat vir Vlaandere (0,4%) en Brussel (0,0%) die geval was. Dit is moeilik om hierdie verskille te verklaar. Dit is moontlik dat die Nederlandse Katolieke Kerk meer konserwatief is as in die ander Nederlandssprekende streke. Engels neem maar 'n geringe plek in met slegs 1,1% in Nederland, 0,8% in Vlaandere en 0,0% in Brussel wat dit genoem het. Katolieke nie-moedertaalsprekers in Nederland en Vlaandere het egter veel minder uitsluitlik Nederlands gepraat. Van die Nederlandse nie-moedertaalsprekers het slegs 41,9% *Altijd Nederlands* genoem in vergelyking met die 89,6% van die moedertaalsprekers. Vir Vlaandere was die vergelykende persentasies 50,0% vir nie-moedertaalsprekers in vergelyking met 96,4% vir moedertaalsprekers. In Nederland was Engels (19,4%), Indonesies (12, 9%) en Spaans (16,1%) vir nie-moedertaalsprekers belangrik. Hulle het ook Latyn (6,5%) en Italiaans (3,2%) genoem. Vlaamse nie-moedertaalsprekers het veral Frans (19,5%), Pools (13,9%) en Engels (16,7%) genoem.

- Joodse godsdien

Enkele gegewens was beskikbaar vir Joodse moedertaalsprekers in Nederland en Vlaandere en vir nie-moedertaalsprekers in Nederland (Rys *et al.*, 2017). Vir geen een van die ander geloofsgemeenskappe was die persentasie wat *Altijd Nederlands* genoem het so klein soos vir die Joodse gemeenskappe nie. In Nederland het slegs 26,1% aangedui dat hulle *Altijd Nederlands* gebruik; dieselfde persentasie (26,1%) het aangedui dat hulle naas Nederlands ook Hebreeus gebruik; 17,4% het ook Engels en Hebreeus; 17,4% ook Jiddisj; 8,7% ook Engels; en 4,3% slegs Hebreeus genoem. In Vlaandere was daar ietwat meer Joodse Nederlandsprekendes waar 37,5% van die respondente aangedui het dat hulle *Altijd Nederlands* by geloofsbyeenkomste gebruik; terwyl 25,0% ook Engels en Hebreeus; 12,5% altyd Engels en Hebreeus; en 12,5% slegs Hebreeus gebruik het. Dit is verder interessant dat 12,5% van die respondente aangedui het dat hulle ook die Berbertaal Tamasigt gebruik. Rys *et al.* (2017) kom tot die gevolgtrekking dat veral Hebreeus 'n belangrike rol speel in die geloofsbeleving van Nederlandssprekende Joodse gelowiges.

- Boeddhisme

Enkele gegewens was beskikbaar vir moedertaalsprekers van Nederland en Vlaandere wat die Boeddhistiese geloof beoefen het (Rys *et al.*, 2017). Vir albei hierdie lande was dit opvallend dat Boeddhiste veel minder as Katolieke en Protestante aangedui het dat hulle *Altijd Nederlands* binne geloofsverband gebruik – 55,6% vir Nederland en 45,2% vir Vlaandere. Rys *et al.* (2017) is egter nie hieroor verbaas nie, omdat die Boeddhiste gemeenskappe in hierdie lande klein is en gekenmerk word deur groot taal- en herkomsverskille. Dit is waarskynlik die rede waarom

Engels in albei streke 'n sterk tweede posisie inneem (33,3% vir Nederland en 28,6% vir Vlaandere). In Nederland word verder ook Duits (3,7%), Portugees (3,7%) en Sanskriet (3,7%) genoem. Frans (7,1%) het in Vlaandere ook 'n noemenswaardige posisie ingeneem, asook 'n kombinasie van Nederlands, Duits, Engels en Frans (4,8%). Tale soos Sjinees, Japannees, Samskriet en Tibetaans is ook genoem. Hierdie eksotiese tale het meestal deel van godsdienstige seremonies gevorm en is nie soseer in gesprekke tussen Boeddhistiese gelowiges gebruik nie.

- Islam

In die Nederlandse en Vlaamse panele was daar ook 'n aantal Moslem-gelowiges (Rys *et al.*, 2017). Moslems het selfs minder uitsluitlik Nederlands gebruik in hulle geloofsbeleving as Joodse gelowiges. Onder die Nederlandse moedertaalsprekers het nie 'n enkele respondent aangedui dat hy/sy slegs Nederlands (*Altijd Nederlands*) gebruik nie. Nederlands is wel gekombineer met Turks en Engels (37,5%), met Arabies (25,0%), met Tamasigt (25,0%) en met Turks (12,5%). Onder die Vlaamse Moslem-moedertaalsprekers het 30,0% aangedui dat hulle wel *Altijd Nederlands* by geloofsbyeenkomste gebruik, 30% het Nederlands met Arabies gekombineer, 15% met Turks, 10,0% met Frans en 5,0% met Engels en Arabies en/of Turks. Dit was egter opvallend dat Moslem nie-moedertaalsprekers in Nederland in 'n groter mate aangedui het dat hulle wel *Altijd Nederlands* gebruik (29,7%). Volgens Rys *et al.* (2017) kan hierdie tendens moontlik bloot toevallig wees, omdat daar slegs agt paneellede in hierdie groep geval het.

Rys *et al.* (2017) wys daarop dat Nederlands min binne Moslem-kringe in hulle geloofsbeleving gebruik word. Hulle verwys egter na 'n nuusberig van 2011 wat aangevoer het dat die gebruik van Nederlands in moskees toeneem. Hulle is egter van mening dat dit van toepassing is op Marokkaanse eerder as Turkse moskees. Hierdie verskille kan waarskynlik daaraan toegeskryf word dat Turks as kultuurtaal sterker op geloofsbeleving gerig is as die Berbertale soos Tamasigt. Nederlands bied daarom vir Moslems van Marokkaanse oorsprong 'n taal om hulle godsdien in uit te druk – iets wat Turkse Moslems nie nodig het nie. Die keuse van Nederlands is verder 'n positiewe teken dat die Morokkaanse Moslems besig is om beter in die Nederlandse kultuur te integreer. Hierdie tendense is egter slegs op Nederland van toepassing. Soos reeds genoem, neem die Turkse taal 'n steeds sterker posisie onder die jeug in Vlaandere in.

Oor die algemeen kan die gevolgtrekking gemaak word Nederlands minder gebruik is in die nie-Westerse geloofsgemeenskappe as wat die geval was vir Christelike denominasies soos Katolieke en Protestante.

Taal en godsdien in Suriname

Aangesien mense se godsdien bepaal word deur hulle etniese herkoms en die Surinaamse samelewing 'n smeltkroes van kulture verteenwoordig, het die navorsers verwag dat 'n groter verskeidenheid van tale in die godsdienstige domein na vore sou tree (Rys *et al.*, 2019). Die paneel vir Suriname het die volgende geloofsgroepe ingesluit: 44,8% van die deelnemers was Hindoe, 21,6% was Katoliek, 9,8% het aan Volle Evangelie-kerke behoort, 7,4% was Moslem, 4,8% was Protestants, 3,9% het geen geloofsoortuiging gehad nie, terwyl 5,4% verkies het om die vraag nie te beantwoord nie of geen aanduiding van hulle geloofsoortuiging gegee het nie.

- Hindoe-geloof

Die Nederlandse moedertaalsprekers wat die Hindoe-geloof aangehang het, het grotendeels naas Nederlands ook Sarnami vermeng met Nederlands (31,1%) in die beoefening van hulle geloof gebruik. Die tweede grootste groep het Nederlands en Sarnami (22,3%) gebruik, terwyl 5,3% *Altijd Sarnami* genoem het. Daar was egter ook 18,6% wat *Altijd Nederlands* genoem het. Alhoewel Sarnami die taal van die grootste Hindoeestaanse groep is, is Hindi (4,5%) ook genoem. Ander tale wat genoem is, is Europese Nederlands (4,5%), Sranantongo vermeng met Nederlands (1,8%), Engels (1,2%), en Hindi en Sarnami (1,2%). Nie-moedertaalsprekers was minder geneig om Nederlands met Sarnami te vermeng. Die grootste groep het wel Sarnami saam met Nederlands gebruik (29,6%), maar 28,4% het aangedui dat hulle uitsluitlik Sarnami gebruik, terwyl slegs 16,9% aangedui het dat hulle Sarnami met Nederlands vermeng. Die groep wat aangedui het dat hulle *Altijd Nederlands* gebruik (7,4%), was aansienlik kleiner as wat die geval vir moedertaalsprekers was (18,6%). Die groep wat uitsluitlik Hindi gebruik het (7,1%) was weer groter as vir moedertaalsprekers, terwyl 5,3% Nederlands met Hindi gekombineer het. Slegs 1,2% het Engels aangedui.

- Rooms Katolisisme

Die grootste meerderheid (76,8%) Katolieke wat moedertaalsprekers van Nederlands was, het aangedui dat hulle *Altijd Nederlands* gebruik. Volgens Rys *et al.* (2019) is hierdie persentasie besonder hoog in vergelyking met gegewens vir die uitsluitlike gebruik van Nederlands in ander openbare ruimtes. So het slegs 39,3% van Surinamers aangedui dat hulle *Altijd Nederlands* in die daaglikse lewe gebruik. Sranantongo (8,5%) is egter ook naas Nederlands gebruik, terwyl 5,3% van die respondente aangedui het dat hulle Sranantongo vermeng met Nederlands gebruik. Europese Nederlands (4,4%) en Engels (2,6%) is ook genoem. Aansienlik minder nie-moedertaalsprekers het *Altijd Nederlands* (37,5%) aangedui, terwyl die gebruik van Sranantongo naas Nederlands (26,9%) en Sranantongo vermeng met Nederlands (14,4%) hoër was. Interessant genoeg, het nie-moedertaalsprekers ook meer Europese Nederlands gebruik (6,7%) as moedertaalsprekers (4,4%). Nie-moedertaalsprekers het ook velerlei ander tale genoem soos Aukaans (3,8%), Saramakaans (3,8%), gebaretaal (1,9%) en Javaans (1,9%).

- Volle Evangelie-gemeentes

Betekenisvol minder van die Nederlandse moedertaalsprekers wat aan die Volle Evangelie-gemeentes behoort het, het aangedui dat hulle *Altijd Nederlands* (49,4%) gebruik as wat die geval vir Katolieke (76,8%) was. Sranantongo was 'n gewilde taal onder hierdie geloofsgroep – Sranantongo is naas Nederlands deur 17,4% genoem en Sranantongo vermeng met Nederlands deur 'n verdere 9,6%. 'n Relatief hoë persentasie (12,8%) het Europese Nederlands genoem. Ander tale wat deur minder as 3,0% van hierdie groep genoem is, is Aukaans, Saramakaans, Engels en die vermenging van Aukaans en Saramakaans. Die taalkeuses van nie-moedertaalsprekers – waarvan daar 35 in die paneel was – het skerp afgewyk van moedertaalsprekers. Die grootste groep (22,9%) het naas Nederlands ook Aukaans gebruik – 'n taal wat in ander kontekste slegs 'n beperkte rol gespeel het. Die tweede grootste groep (17,1%) het naas Nederlands Sranantongo gebruik, terwyl 11,4% Sranantongo met Nederlands vermeng het en 8,6% altyd Sranantongo gebruik het. 'n Relatief groot groep (14,3%) het naas

Surinamese Nederlands ook Europese Nederlands gebruik. Slegs 11,4% het *Altijd Nederlands* aangedui, 8,6% genoem het dat hulle altyd Sarnami en 8,6% dat hulle altyd Sranantongo gebruik.

- Protestantisme

Die gebruik van slegs Nederlands onder Protestantse moedertaalsprekers (50,5%) was aansienlik laer as wat vir Katolieke (76,8%) die geval was. Sranantongo het 'n belangrike rol gespeel in Protestantse geloofsaktiwiteite – 14,7% het naas Nederlands ook Sranantongo vermeng met Nederlands gebruik en 9,5% het Nederlands en Sranantonga genoem. Verder het 10,5% ook Saramakaans gebruik. Persentasies laer as 5,0% het verder Europese Nederlands, Sarnami, Aukaans, Engels en Sarnami gemeng met Nederlands genoem. Slegs vier nie-moedertaalsprekers wat hulself as Protestante bestempel het, het aan die ondersoek deelgeneem. Twee het Nederlands vermeng met Sranantonga saam met Nederlands genoem, een het Nederlands en Aukaans gebruik en een het Europese Nederlands genoem.

- Islam

Slegs 23,8% van Moslem moedertaalsprekers (uit 'n totaal van 60) het aangedui dat hulle *Altijd Nederlands* in die beoefening van hulle godsdien gebruik. Groot persentasies (28,3%) het naas Nederlands ook inheemse en/of etniese tale soos Sranantongo en Javaans aangedui. Verder het 11,7% ook Sarnami, 8,3% ook Engels, 6,7% ook Europese Nederlands, 3,3% ook Arabies en Engels en 3,3% ook Sarnami vermeng met Nederlands genoem. Die uitsluitlike gebruik van Nederlands was by nie-moedertaalsprekers nog laer, naamlik 9,6% (7 respondente uit 'n totaal van 73). Kombinasies van Sranantongo, Javaans en Nederlands is die meeste genoem (21,9%) gevolg deur respondente wat uitsluitlik Nederlands, Sranantonga of Javaans genoem het (16,4% respektiewelik). Die derde grootste groep het uitsluitlik Sarnami aangedui (13,7%). Tale wat deur 10,0% of minder respondente genoem is, was Sranantongo vermeng met Nederlands, Europese Nederlands, Engels, Urdu, gebaretaal, Javaans, Sarnami en Sarnami vermeng met Nederlands.

Rys *et al.* (2019) wys op die verskille tussen die response van Rooms Katolieke gelowiges en die ander gelowe. Die belangrike rol van die amptelike taal, Nederlands, in die godsdienbeleving van Rooms Katolieke – in die besonder Nederlandse moedertaalsprekers – staan in skerp kontras met dié van ander gelowe. In al die ander gelowe het etniese tale 'n prominente plek ingeneem, dikwels saam met Nederlands. Dit wil gevolglik voorkom of die ander gelowe – meer as wat die geval met die Rooms Katolieke Kerk is – dikwels binne etniese verband en saam met mense van dieselfde kultuur en herkoms beoefen word.

Media en kultuur

Taalgebruik wat met die media en kultuur verband hou, is vir Nederland, Vlaandere, Friesland en Brussel in die 2016-opname gedek (Taalunie, 2017). Daar is van kaarte gebruik gemaak ten einde vrae te stel oor publikasies, radiostasies en televisiekanale waartoe die publiek in 'n bepaalde streek toegang gehad het.

Toegang tot nuus en inligting

Volgens Gerritsen (2024) is televisie-uitsendings en koerante in Nederland en Vlaandere hoofsaaklik in Nederlands. Nogtans het paneellede in die ondersoek aangedui dat hulle in vele tale toegang tot nuus kry. In Nederland het slegs 52,2% en in Vlaandere 56,8% van die paneellede aangedui dat hulle uitsluitlik na nuus in Nederlands gekyk het (Taalunie, 2017).

Toegang tot nuus in Engels – naas Nederlands – is deur 28,3% van die Nederlanders en 21,0% van die Vlaminge aangedui. Nederlandse paneellede het ook toegang tot nuus in Duits, Frans en Fries gemeld, terwyl die Vlaminge ook nuusinligting in Frans en Duits verkry het. Dit blyk dat, alhoewel Nederlands wyd gebruik is as 'n medium om nuusinligting te bekom, die gebruik van Nederlands minder eksklusief was as wat die geval vir sosiale verkeer en die werksplek was. Die gebruik van verskillende tale om nuusinligting te bekom, is volgens die Taalunie (2017) 'n aanduiding van die breë taalkennis en internasionale gerigtheid van Nederlandssprekendes in hierdie lande.

Toegang tot nuus in ander tale was selfs in 'n groter mate die geval vir Nederlandssprekende Brusselaars. Slegs 20,9% van die paneellede het altyd in Nederlands toegang tot nuusinligting verkry; 20,6% in Nederlands, Frans en Engels; 19,7% in Nederlands en Frans; en 19,1% in Nederlands en Engels. Ander tale wat ook genoem is, is Duits, Spaans en Italiaans – 'n aanduiding van 'n selfs wyer taalkennis en internasionale gerigtheid as die deursnee Nederlander en Vlaming.

Onder die paneellede van Friesland het 43,7% nuusbronne altyd in Nederlands geraadpleeg, 34,3% het dit in Nederlands en Fries gedoen en 11,0% in Nederlands en Engels. Ook die Friese het naas Nederlands verskeie ander tale genoem. Buiten Fries en Engels, is tale soos Duits en Portugees gemeld. Alhoewel in 'n mindere mate as Nederlandssprekendes in Nederland, Vlaandere en Brussel, het ook die Friese 'n wye taalkennis en internasionale gerigtheid weerspieël.

Die navorsers het verder opvallende verskille tussen nuuskanale opgemerk. Vir aanlyn-nuuskanale het paneellede aanmerklik minder toegang tot nuus in Nederlands verkry as wat die geval was vir meer tradisionele kanale soos koerante en televisie. Vir aanlynnuuskanale was daar 'n toename in toegang tot nuus in Engels naas Nederlands. Vir Nederland het 41,0% van die respondente aangedui dat hulle aanlynnuus in Engels en Nederlands verkry, terwyl slegs 38,2% toegang slegs in Nederlands verkry het. Dieselfde tendens kan ook vir die ander opnamegebiede waargeneem word. Alhoewel die Vlaminge in 'n groter mate aanlynnuus slegs in Nederlands verkry het (44,1%), het 32,1% toegang tot Engels naas Nederlands aangedui – 'n verdere teken dat Engels 'n belangriker posisie inneem as wat die geval vir koerante en televisiekanale was. Onder Nederlandssprekende Brusselaars het Engels selfs naas Nederlands 'n belangriker plek ingeneem as Frans. Hierdie tendens was minder opvallend onder paneellede van Friesland.

Die resultate vir die raadpleging van Wikipedia weerspieël 'n soortgelyke tendens. Groter persentasies van die paneellede van Nederland, Vlaminge en Brussel het aangedui dat hulle toegang tot Wikipedia in sowel Nederlands as Engels verkry as wat die geval vir slegs Nederlands was (46,0% versus 34,3% vir Nederland; 41,5% versus 37,5% vir Vlaandere; 40,9% versus 14,1% vir Brussel). Die prentjie vir Friesland lyk ietwat anders. Hier het die grootste persentasie paneellede (48,5%) Wikipedia slegs in Nederlands geraadpleeg, terwyl slegs 25,4% toegang in Engels naas Nederlands gekry het. In Nederland is naas Nederlands en Engels ook Duits gebruik; in Vlaandere en Brussel, Frans en Duits, terwyl die Friese ook Duits genoem het.

Die navorsers skryf die groter gebruik van Engels in die gebruik van Wikipedia toe aan die beperkte lengte en diepte van Nederlandse artikels op Wikipedia. Dit moet egter genoem word dat Nederlands in Junie 2016 met 1.871.96 die vyfde grootste taal – naas Engels, Sweeds, Cebuano (Filippynse taal) en Duits – was.

Deelname aan kultuurbedrywighede

'n Andersoortige prentjie het na vore getree wat die deelname aan kultuur betref (Taalunie, 2017). In Nederland het slegs 27,5% van die paneellede aangedui dat hulle uitsluitlik Nederlands gebruik wanneer hulle aan kulturele aktiwiteite deelneem (die aard van die kulture bedrywighede word egter nie duidelik in die verslae omskryf nie). Die ooreenstemmende persentasies vir Vlaandere was 23,7%; vir Friesland 32,2% en vir Nederlandssprekende Brusselaars slegs 5,7%. Onder Nederlandse paneellede het 23,7% en onder die Vlaminge 19,6% aangedui dat hulle ook Engels gebruik. Verskeie ander tale is in kombinasie met Nederlands gebruik soos die Berbertaal in Nederland (waarskynlik deur immigrante uit Afrika) en Turks in Vlaandere. Onder Nederlandssprekende Brusselaars is veral Frans – gevolg deur Engels – in kombinasie met Nederlands gebruik. In teenstelling met taalgebruik in die sosiale media en toegang tot aanlynnuus, het Engels nog nie Frans in die kulturele domein verbygesteek onder Nederlandssprekende Brusselaars nie. Dit is verder opvallend dat meer Friese (32,2%) uitsluitlik Nederlands in kultuurbeoefening gebruik het as wat vir enige van die ander ondersoekgebiede die geval was. Naas Nederlands is ook Fries en Engels in Friesland gebruik.

Musiek

Engels was die voorkeurtal vir die luister na musiek in al die ondersoekgebiede (Taalunie, 2017). Bykans die helfte van die Nederlandse, Vlaamse en Friese paneellede het egter aangedui dat hulle soms na Nederlandse musiek luister. Dit was egter in 'n mindere mate die geval vir die Brusselse deelnemers van wie die meerderheid aangedui het dat hulle selde na Nederlandse musiek luister. Hierdie tendense is bevestig deur aanvullende inligting rakende die verkoopsyfers van musiek in Nederland. Nieteenstaande die oorwig van Engelse musiek, het Nederlandse musiek egter tog 'n vastrapplek in die mark gehad danksy die verkope van volledige albums (eerder as enkelsnitte).

Gerritsen (2024) wys daarop dat die verengelsing van die musiekdomein vergestalt word in België se bydraes tot die Europese Eurovisie-kompetisie. Die inskrywings van België kom een jaar van die Franssprekende deel van die bevolking en die volgende jaar van die Nederlandssprekende deel. Sedert 1999 was al die Vlaamse inskrywings in Engels met die uitsondering van 2008 toe die lied in 'n gefabriseerde taal gesing is. Hierdie verengelsing kom egter slegs in liedere voor en nie in ander linguistiese kreatiwiteit soos literatuur nie.

Boeke en tydskrifte

Teenstellende tendense het na vore getree wat die lees van boeke en tydskrifte betref. Die meerderheid Nederlandse en Vlaamse paneellede het aangedui dat hulle altyd (81,1% vir Nederland en 82,1% vir Vlaandere) Nederlandse boeke en/of tydskrifte lees (Taalunie, 2017). Hulle het egter wel aangedui dat hulle ook boeke in Engels asook in ander tale lees. Nederlandstalige Brusselaars (14,4%) en Friese (24,8%) het minder slegs Nederlandse boeke en tydskrifte gelees, maar ook – in kombinasie met Nederlands – literatuur in Engels, Frans

en Fries aangedui. Inligting van verkoopsyfers dui egter daarop dat 90,7% van die boeke wat in Nederland en 92,0% wat in Vlaandere verkoop is, Nederlandse publikasies was. Hierdie verkoopsyfers weerspreek die response wat daarop dui dat Nederlanders en Vlaminge dikwels ook Engelse literatuur lees het. Die moontlikheid bestaan egter dat Engelse literatuur via ander kanale soos aanlynportale aangekoop is.

Films en televisiereekse

Dit is verder interessant dat paneellede van Nederland, Vlaandere en Friesland buitelandse films en televisiereekse altyd of dikwels met Nederlandse onderskrifte gekyk het. Hierdie persentasies is vir films so hoog as 78,6%, 78,8% en 78,8% vir Nederland, Vlaandere en Friesland onderskeidelik. Vir televisiereekse is die ooreenstemmende persentasies 78,6%, 78,8% en 78,8% respektiewelik. Hierdie syfers was egter opvallend laer vir die Brusselse paneellede: onderskeidelik 52,2% vir films en 52,8% vir televisiereekse. Bykomende inligting oor die kyksyfers van die gewildste televisieprogramme is verder ingewin. In sowel Nederland as Vlaandere neem Nederlandstalige programme (slegs Nederlands) die topposisies in. Dit wil voorkom of Nederlandse en Vlaamse kykers voorrang gee aan programme in hulle moedertaal.

Media en kultuur in Suriname

Gegewens vir die media en kultuur vir Suriname is ook in 2018 ingewin (Taalunie, 2019). 'n Groot meerderheid van 70,7% van die Surinamese paneellede het aangedui dat hulle slegs in Nederlands toegang tot nuus het. Slegs 22,8% het aangedui dat hulle ook in Engels naas Nederlands toegang tot nuus verkry. Soveel as 85,9% het aangedui dat hulle altyd koerante in Nederlands lees, terwyl slegs 11,2% nuustoevang in Nederlands en Engels gehad het. Die meerderheid (56,0%) het verder aangedui dat hulle aanlynnuus altyd in Nederlands verkry het, terwyl 41,9% in Nederlands en Engels toegang gehad het. Daar is gevolglik ook – soos vir die ander Nederlandssprekende gebiede – 'n verskil tussen koerante en aanlynmedia, maar toegang tot nuus slegs in Nederlands was hoër as vir die ander Nederlandssprekende gebiede.

Engels het egter 'n meer prominente rol gespeel in die kultuurbeleving van Surinamers (Taalunie, 2019): 35,6% van die respondente het gesê dat hulle Nederlands en Engels in kultuuraktiwiteite gebruik, 30,1% dat hulle altyd Nederlands en 13,1% dat hulle altyd Engels gebruik. In geen ander domein was die gebruik van Engels in Suriname so sterk as in die kulturele domein nie. Die Taalunie skryf hierdie tendens toe aan die feit dat Surinamers Engelse films en televisiereekse kyk waarvoor Nederlandse onderskrifte nie – soos in die geval van Nederland en Vlaandere – beskikbaar was nie. So het 59,0% van die Surinamese paneellede aangedui dat hulle selde of nooit na films en reekse met Nederlandse onderskrifte kyk. Engels het egter in musiek 'n mindere rol gespeel – 29,8% het ook in Engels en 1,9% slegs in Engels na musiek geluister. Aanvullende navorsing bevestig dat baie Engelse films en televisiereekse sonder enige Nederlandse onderskrifte in Suriname vertoon word. Programme in Hindi word verder dikwels met Engelse onderskrifte vertoon. In Suriname is daar ook 'n groot aanvraag vir Engelse pop- en Nederlandse hiphop- en Indiese Bollywoodmusiek asook vir musiek in die Kreoolse omgangstaal Sranantongo en ander plaaslike tale soos Sarnami en Kaseko.

Alhoewel meer paneellede (49,6%) aangedui het dat hulle boeke altyd in Nederlands lees, het soveel as 44,8% aangedui dat hulle ook in Engels en selfs in Spaans boeke lees. Uit aanvullende inligting oor boekverkope wil dit egter voorkom of Surinamers hoofsaaklik

Nederlandse boeke lees. Volgens boekwinkels is die boeke wat aan plaaslike inwoners verkoop word, hoofsaaklik Nederlands. Engelse boeke is merendeels vir toeriste en studente bestem.

Die Taalunie (2019) maak die gevolgtrekking dat Engels in Suriname – net soos ook in die ander Nederlandssprekende gebiede – ’n groter rol in die kulturele domein speel. Dit kan grootliks toegeskryf word aan die posisie van Engels op die internet en veral in die inligtings- en vermaaklikheidsdomeine. Surinamers kyk ook meer Engelse films en televisieprogramme sonder Nederlandse onderskrifte.

Uitsprake van die Taalunie oor taalgebruik in die media en kultuur

Die Taalunie (2017) kom tot die slotsom dat Nederlands sy posisie in die media- en kultuurdomeine in ’n groter mate met Engels deel as wat die geval is vir sosiale omgang en die werksituasie. Hierdie tendens weerspieël die breë taalkennis en internasionale visie van die Nederlandssprekende gemeenskap. As sulks hou dit egter nie ’n wesenlike bedreiging vir Nederlands in nie. Nederlands voer steeds die botoon in die gebruik van die meeste media selfs al word Engels meer in aanlynmedia gebruik. Ook wat kultuurbeleving betref bly Nederlands die belangrikste taal.

Die Taalunie (2017) beskou dit egter nie as ’n groot probleem dat Nederlandssprekendes in Engels na inligting soek op aanlynkanale nie. Hulle beskou hierdie tendens as onvermydelik in die lig van die wye aanbod van inligting wat in Engels op die internet beskikbaar is. Alhoewel dit nie sin maak om teen die stroom te probeer swem nie, kan die posisie van Nederlands egter versterk word deur die aanbod van Nederlands op byvoorbeeld Wikipedia uit te brei en te verdiep. Hiertoe kan individue – veral kundiges op spesifieke terreine – asook belangegroepe ’n belangrike bydrae lewer.

Die Taalunie (2017) beskou dit egter as besonder verontrustend dat daar in die musiekdomein aan Engels voorkeur gegee word. Dit is vir hulle belangrik dat Nederlandse musiek sigbaar sal bly en nie geheel en al sal verdwyn nie. Die verkope van albums toon egter dat Nederlandse musiek steeds baie getroue ondersteuners het. Hulle doen ’n oproep dat hierdie ondersteuningsbasis gekoester en behou word. So moet Nederlandse musiek wat in ’n bepaalde gebied gemaak word, ook in ander Nederlandssprekende gebiede bekend gestel word. Die Taalunie noem dat daar reeds stappe in hierdie verband geneem is. Met die *Lage Landenlijst* tydens die *Week van het Nederlands* is daar byvoorbeeld begin om wyer blootstelling aan Nederlandse groepe uit verskillende streke te gee.

Houdings teenoor Nederlands

Enkele items is in die vraelys ingesluit om houdings teenoor Nederlands te toets (Taalunie, 2021, Rys *et al.*, 2021). In respons op die item *Ik vind Nederlands een mooie taal* (“Ek dink Nederlands is ’n mooi taal”) het meerderhede in Nederland (74,7%), Friesland (74,5%), Vlaandere (76,9%) en Suriname (63,4%) in 2020 aangedui dat hulle volkome saamstem dat Nederlands ’n mooi taal is. Nie-moedertaalsprekers was egter minder positief. Die persentasies nie-moedertaalsprekers wat Nederlands as ’n mooi taal beskou het, was soos volg: Nederland – 48,7%; Friesland – 18,7%; Vlaandere – 42,3%, Suriname – 49,1%. In Brussel was sowel moedertaal- as nie-moedertaalsprekers opvallend minder as in die ander opnamegebiede van mening dat Nederland ’n mooi taal is (45,5% vir Brusselse moedertaalsprekers en 42,9% vir nie-moedertaalsprekers).

In 2020 was sowel moedertaal- as nie-moedertaalsprekers dit volkome eens dat dit belangrik is dat hulle kinders Nederlands sou beheers (respektiewelik 95,2% en 91, 6% vir

Nederland; 95,8% en 83,7% vir Friesland; 96,5% en 100,0% vir Vlaandere). In Brussel (80,8% en 63,4% respektiewelik) en Suriname (75,0% en 72,2% respektiewelik) was dit egter opvallend minder die geval. In vergelyking met die 2016-opname was sowel moedertaal- (95,9% in 2016 teenoor 80,8% in 2020) as nie-moedertaalsprekers (92,8% in 2016 teenoor 63,4% in 2020) in Brussel minder positief. In Suriname was 'n afname onder moedertaalsprekers te bespeur (83,6% in 2018 teenoor 75,0% in 2020), maar 'n toename kon gesien word in die persentasie nie-moedertaalsprekers wat dit eens was dat dit belangrik was dat hulle kinders Nederlands sou beheers (44,5% in 2018 teenoor 72,2% in 2020).

Respondente is ook gevra om te reageer op die stelling: *Mensen in Nederland/Vlaanderen/Brussel/ Suriname mogen alleen een baan krijgen wanneer ze het Nederlands beheersen* ("Mense in Nederland/Vlaandere/Brussel moet slegs 'n werk kry as hulle Nederlands kan praat"). In Nederland, Suriname en Brussel het die grootste persentasies respondente verskil met hierdie stelling. Dit het vir sowel moedertaalsprekers (42,3% in Nederland; 52,2% in Suriname en 61,2% in Brussel) as nie-moedertaalsprekers (51,8% in Nederland; 59,5% in Suriname; en 61,2% in Brussel) gegeld. In Friesland het meer moedertaal- en nie-moedertaalsprekers egter met hierdie stelling saamgestem (37,0% en 40,9% respektiewelik) as verskil (32,6% en 38,6% respektiewelik). In Vlaandere het meer moedertaalsprekers saamgestem (44,0%) as verskil (36,1%). Die teenoorgestelde was egter waar vir nie-moedertaalsprekers waar 55,5% verskil en 29,6% saamgestem het.

Samevattende gevolgtrekkings

Die Taalunie (2021) maak verskeie belangrike gevolgtrekkings oor die vitaliteit van Nederlands. Hulle wys daarop dat Nederlands besonder lewenskragtig is in die algemene sosiale omgang – binnenshuis sowel as buitenshuis – asook in die gebruik op sosiale media en selfs in die werksplek. Dit is die geval ten spyte van groeiende meertaligheid in die Nederlandssprekende gebiede. Buitenshuis gebruik nie-moedertaalsprekers oor die algemeen Nederlands as voertaal en hulle dra Nederlands ook aan hulle kinders oor. Al sou alle nie-moedertaalsprekers nie Nederlands as 'n besonder mooi taal beskou nie, ag hulle dit wel belangrik dat hulle kinders Nederlands beheers. Sodoende bevorder hulle die oordrag van die taal aan volgende generasies wat weer die lewenskragtigheid van die taal versterk.

Die resultate ontbloot egter tekens van die indringing van Engels in verskillende domeine. In Nederland, Friesland en onder Nederlandssprekende Brusselaars kon Engelse indringing in die sosiale omgang waargeneem word. In Nederland, Vlaandere en Brussel het dit ook in die werksplek voorgekom. Dit val verder op dat Frans ook toenemend deur Vlaminge – net soos deur Nederlandssprekende Brusselaars – naas Nederlands gebruik word. Die persentasies vir die gebruik van Engels en Frans is egter meestal laag en die Taalunie (2021) is nie op hierdie stadium daaroor bekommerd nie. Alhoewel daar ook op kultuurterreine soos byvoorbeeld musiek sprake is van die indringing en selfs oorheersing van Engels, word Engels weer teengewerk deur die feit dat televisieprogramme in ander tale in Nederland en Vlaandere voorsien word van ondertitels in Nederlands. Die indringing van Engels is gevolglik in die meeste domeine beperk. Waar daar wel sprake van taalindringing is, is dit dikwels deur ander Europese tale soos Frans en Duits, asook etniese tale – veral in Suriname – in die godsdiensdomein. Die teenwoordigheid van Europese tale, asook etniese tale, dui inderwaarheid op 'n ryk meertalige milieu wat veel verder as Engels strek.

Die Taalunie (2021) spreek wel kommer uit oor die stand van dialekte en streektale. In die meeste domeine word hierdie tale nog gebruik, maar nie orals in dieselfde mate nie. In

Nederland staan Limburgs en Nedersaksies – naas Fries – nog redelik sterk, maar nie in die werksplek nie. In Vlaandere word dialekte die meeste gebruik, maar hulle word dikwels nie oorgedra na volgende geslagte nie. Vlaamse dialekte word verder dikwels verplaas deur tussentale of die Vlaamse omgangstaal. Die Taalunie beplan om hande te vat met regerings- en plaaslike instellings om hierdie waardevolle onderdele van die Nederlandstalige ekosisteem te ondersteun. Hulle beplan onder meer die vestiging van 'n breë infrastruktuurnetwerk om samewerking oor grense te bevorder.

Soos reeds in die inleiding aangedui, bestaan daar 'n noue verband tussen Nederlands en Afrikaans. Afrikaans word allerweë as 'n dogtertaal van Nederlands beskou (Carstens & Raidt, 2017, 2019; Heeringa, De Wet & Van Huyssteen, 2015). As sulks kan Afrikaans ook as 'n belangrike element van die Nederlandse ekosisteem beskou word. Die vitaliteit van Nederlands in die meeste samelewingsdomeine kan daarom ook as positief vir Afrikaans beskou word. Die situasie van Afrikaans is egter in baie opsigte soortgelyk aan dié van Nederlands in Suriname en Brussel. Net soos Suriname, het Suid-Afrika 'n diverse en meertalige samelewing. Waar Nederlands egter in Suriname die enigste amptelike taal is, is Afrikaans sedert 1994 een van twaalf amptelike tale (met die toevoeging van gebaretaal). Ook die Brusselse samelewing word gekenmerk deur die teenwoordigheid van meer as een groot taalgroep. Hier is egter slegs drie amptelike tale in vergelyking met die twaalf in Suid-Afrika.

Omdat dit so kompleks is om aan soveel tale reg te laat geskied, asook as gevolg van die gebrek aan die politieke wil om meertaligheid te bevorder, het Engels in Suid-Afrika mettertyd die *lingua franca* in baie samelewingsdomeine geword (Khokhlova, 2015). Die vraag is nou hoe Engels die vitaliteit van Afrikaans beïnvloed en wat die impak nie slegs vir Afrikaans is nie, maar ook vir die groter Nederlandse taalfamilie. Om hierdie vraag te beantwoord, is 'n ondersoek soortgelyk aan die *Staat van het Nederlands* in 2024 deur die Afrikaanse Taalraad geloods. In die Stand van Afrikaans-ondersoek is gekyk na die mate waarin Afrikaans in sosiale en samelewingsdomeine, die werksplek, godsdienstige kontekste, in die media en kultuur asook in verskillende vlakke van die onderwys gebruik word. Daar word beplan om die resultate in 'n reeks opvolgartikels te bespreek. Die eerste van hierdie artikels wat handel oor die hoër onderwys is reeds gepubliseer (sien Bornman *et al.*, 2025). Vergelykings met tendense wat in die Nederlandse ondersoeke na vore getree het, behoort meer in-diepte insig te gee oor die vitaliteit van Afrikaans binne die Nederlandse ekosisteem.

BIBLIOGRAFIE

- Bjornson, M. 2007. Speaking of citizenship: Language ideologies in Dutch citizenship regimes. *Focaal*, 49:65-80. doi: 10.3167/foc.2007.490106
- Bornman, E, Janse van Vuuren, HH, Pauw, JC & Potgieter, PH. 2021. Globalisme en taal in die hoër onderwys: Redes vir die keuse van Engels as onderrigtaal. *Tydskrif vir Geesteswetenskappe*, 61(1):307–328. doi:10.17159/2224-7912/2021/v61n1a18
- Bornman, E, Steenkamp, C, Wierenga, R & Carstens, WAM. 2025. Afrikaans in die hoër onderwys: Enkele tendense uit die ondersoeke *Staat van het Nederlands* en *Stand van Afrikaans*. *Tydskrif vir Geesteswetenskappe*, 65(1):285-316. doi:10.17159/2224-7912/v65n1a13
- Bull, T. 2012. Against the mainstream: Universities with an alternative language policy. *International Journal of the Sociolinguistics of Language*, 216:55-73. doi:10.515/ijsl-2012-0039.
- Britannica. 2024. Dutch language. <https://www.britannica.com/topic/Dutch-language> [7 Augustus 2024].
- Carstens, WAM & Raidt, EH. 2017. *Die storie van Afrikaans – uit Europa en van Afrika*, Deel 1. Pretoria: Protea Boekhuis.
- Carstens, WAM & Raidt, EH. 2019. *Die storie van Afrikaans – uit Europa en van Afrika*, Deel 2. Pretoria: Protea Boekhuis.

- Cruywagen, R. 2024. Afrikaanse klankgolwe trek ver. *Netwerk24*, 9 November. <https://www.netwerk24.com/netwerk24/stemme/aktueel/afrikaanse-klankgolwe-strek-ver-20241109> [12 November 2024].
- De Bies, R. 2017. Onderkenning rol Sranangtongo Surinaamse Maatschappij. *Academic Journal of Suriname*, 8(1):694-704.
- Dutch Ready. s.d. Dutch dialects. <https://www.dutchready.com/blog/dutch-dialects/> [7 Augustus 2024].
- Gerritsen, M. 2024. English in Dutch-speaking Europe: Features, competence, domains and status. *World Englishes*, 34:284–300. doi: 10.1111/weng.12648
- Heeringa, W, De Wet, F & Van Huyssteen, GB. 2015. Afrikaans and Dutch as closely-related languages: A comparison to West Germanic languages and Dutch dialects. *Stellenbosch Papers in Linguistics Plus*, 47:1-18.
- Higher Education News. 2024. Netherlabnds faces backlash over higher education budget cuts. <https://www.educations.com/higher-education-news/netherlands-faces-backlash-over-higher-education-budget-cuts> [25 Februarie 2025].
- Issa, M, Hussain, S & Abbas, G. 2024. The status of official languages in the multilingual European Union. *Journal of European Studies*, 40(1):37-47. doi:10.56384/jes.v40i1/335
- Khokhlova, I. 2015. Lingua franca English of South Africa. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 214:983-991. doi:10.1016/sbspro.2015.11.689
- Koyfman, S. 2021. Why is French spoken in Belgium. <https://www.babbel.com/en/magazine/why-is-french-spoken-in-belgium> [20 Februarie 2025].
- Meroni, M & Gualmini, A. 2024. What's really at stake in Dutch higher education. <https://dub.uu.nl/en/opinion/whats-really-stake-dutch-higher-education> [25 Februarie 2025].
- Nash, P. 2024. "Major concerns" for Dutch education despite reduced budget cuts. <https://thepienews.com/dutch-higher-education-reduced-budget-cuts/> [25 Februarie 2025].
- Pilinx, R. s.d. *Living together in diversity – Linguistic integration in Flanders*. Brussels: Council of Europe, Language Policy Division.
- Rys, K, Van der Meulen, M, Hinskens, F, Van der Gucht, F, De Caluwe, J, Heeringa, W & Van der Peet, M. 2017. *Onderzoeksrapport: Staat van het Nederlands*. Den Haag: Taalunie, Meertens Instituut & Universiteit Gent.
- Rys, K, Heeringa, W, Van der Peet, M, Hinskens, F, De Caluwe, J, Misier, SD, Balesar, U & Rozenblad, M. 2019. *Staat van het Nederlands: Onderzoeksrapport 2019*. Den Haag: Taalunie, Meertens Instituut & Universiteit Gent.
- Rys, K, Heeringa, W, Rutten, JS, Hinskens, F, De Caluwe, J, Balesar, U & Misier, MD. 2021. *Onderzoeksrapport 2021: Staat van het Nederlands*. Den Haag: Taalunie, Meertens Instituut, Universiteit Gent & Universiteit van Suriname.
- Taalunie. 2017. *De Staat van het Nederlands: Publieksrapport 2017*. Den Haag: Taalunie.
- Taalunie. 2019. *De Staat van het Nederlands: Publieksrapport 2019*. Den Haag: Taalunie.
- Taalunie. 2021. *De Staat van het Nederlands 2021: Publieksrapport*. Den Haag: Taalunie.
- UNESCO Expert Group on Endangered Languages. 2003. *Language vitality and endangerment*. Paris: UNESCO.
- Walker, L. 2024. Flanders to teach migrants Dutch even before they have left for Belgium. <https://www.brusselstimes.com/863217/flanders-to-teach-migrants-dutch-even-before-they-have-left-for-belgium> [20 Februarie 2025].
- Wood, J & Lens, D. 2024. Does timing matter? Language course participation and language outcomes among new immigrants. *Humanities & Social Sciences Communications*, 11:583. doi:10.1057/s41599-024-03034-0
- Zorlu, A & Hartog, J. 2001. *Migration and immigrants: The case of the Netherlands*. Tinbergen Institute Discussion Paper, No. 01-042/3. Amsterdam & Rotterdam: Tinbergen Institute.